

ORTADOĞULU KADIN GÖZÜNDEN ATATÜRK DÖNEMİNDE KADIN HAKLARI: “MISIR ÖRNEĞİ”

WOMEN'S RIGHTS IN THE ERA OF ATATÜRK THROUGH THE
EYES OF MIDDLE EASTERN WOMEN: “THE CASE OF EGYPT”

Sedef BULUT

Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,
sbulut@ankara.edu.tr

Miray VURMAY GÜZEL

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,
mirayvurmaya@gmail.com

Öz

Türkiye'de kadın hakları meselesi Tanzimat ve Meşrutiyet dönemine kadar uzanır. Modernleşme ile birlikte şekillenen Türkiye'deki kadın hakları, Cumhuriyet'in ilanı ve Devrimler ile birlikte Batılı kadınların seviyesine ulaşmış ve hatta kronolojik olarak birçok Batı ülkesini geride bırakmıştır. Cumhuriyet ile birlikte yaşamaya başlanan toplumsal dönüşüm içerisinde kadınların görünürlüğü artmıştır. Mustafa Kemal Atatürk tarafından eğitim, hukuk ve siyasi haklar alanında yapılan devrimler Türk kadınının hak mücadelesinde çağdaşlarına göre daha hızlı bir şekilde başarıya ulaşmasını sağlamıştır. Türk kadınının toplumsal statüsünün iyileşmesi ve özellikle siyasi haklarını kazanması başta Mısır olmak üzere birçok Ortadoğu ülkesindeki kadınları etkilemiştir. Uluslararası Kadınlar Birliği'nin 12. Kongresini, 1935 yılında İstanbul'da düzenlemesi, Mısırlı kadınların Türkiye'ye olan ilgisini açıkça ortaya koymuştur.

Bu makalede dönemin gazete ve dergileri ile anı eserler üzerinden Atatürk döneminde Türkiye'de kadın hakları konusunda yaşanan gelişmelerin Mısır kadınları üzerinde etkisi incelenmiştir.

Abstract

The issue of women's rights in Turkey goes back to the Tanzimat and Constitutional era. Women's rights in Turkey, shaped by modernization, reached the level of Western women with the declaration of the Republic of Turkey and the Revolutions, thus surpassing many Western countries chronologically. Turkish women became visible with the social transformation that started with the proclamation of the Republic. The revolutions made by Mustafa Kemal Atatürk in the fields of education, law and political rights made it possible for Turkish women to reach success in their struggle of rights faster than their contemporaries. The improvement of the social status of Turkish women, especially in their political rights, affected women in many Middle Eastern countries, especially women in Egypt. The 12th Congress of the International Union of Women organized in Istanbul in 1935 clearly showed the close attention of Egyptian women to Turkey.

In this article, based on the newspapers, magazines and memorial works of that time, the effects of the developments in women's rights in Turkey on Egyptian women were examined.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 26 Mart 2017

Kabul edildiği tarih: 10 Nisan 2017

Yayınlanma tarihi: 21 Haziran 2017

Article Info

Date submitted: 26 March 2017

Date accepted: 10 April 2017

Date published: 21 June 2017

Anahtar sözcükler

Atatürk; Kadın Hakları; Ortadoğu;
Türkiye; Mısır; 12. Uluslararası
Kadınlar Birliği Kongresi

Keywords

Atatürk; Women's Rights; The
Middle East; Turkey; Egypt; 12th
International Women Congress

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001501

Giriş

Kadın hakları, insanlık tarihinin her döneminde toplumsal tartışma konuları arasında yer almıştır. Ataerkil toplumlarda, söz konusu tartışmalar çok daha çetin süreçlerden geçmiş, kadın hakları bir mücadele alanı haline gelmiştir. Kadın, özellikle Ortaçağ Avrupasında, Cahiliye Dönemi Arap toplumlarında ve erkek egemen aşiret yapılarının hâkim olduğu kültürlerde ikinci sınıf olarak görülmüş, bazı toplumlarda yok hükmünde sayılmıştır. Kadının tarihsel süreç içerisindeki konumu her ne kadar Reform ve Rönesans dönemlerinden başlayarak gündeme gelse de, bu durumun hak arayış mücadelesine evrilmesi ancak 1789 Fransız İhtilâli ile söz konusu olabilmıştır. Ne var ki, Fransız İhtilâli'nin her safhasında yer alan kadınlar, talep ettikleri hakları elde edemedikleri gibi İhtilâl sonrasında ellerindeki hakları da yitirmişlerdir.

Ancak, kadınlar, özgürlük ve hak arayışı taleplerinden vazgeçmemiş, uzun ve zorlu yollardan geçerek mücadele etmeye devam etmişlerdir.¹

Kadın mücadelesinin bir sonraki dönüm noktası, başka bir deyişle aksiyon safhasına geçmesi Sanayi Devrimi ile olmuştur. Sanayinin gelişmesi ile artan çalışma alanlarında kendilerine yer bulan kadınlar, ekonomik hayata katılmalarının ardından siyasi alanda mücadele etmeye başlamışlardır. Bu dönemde İngiltere ve ABD merkezli olarak filizlenen kadın mücadelesinin aksiyoner safhası büyük acılara ve zorluklara sahne olmasına rağmen, giderek yayılmış ve 20. yüzyılın başında kitlesel boyutlara ulaşmıştır.

Geliştiği zaman ve mekân düzleminde Avrupa ve ABD’de ortaya çıkan kadın mücadelesinin Doğu toplumlarına sirayet etmesi çok gecikmemiştir. Osmanlı Devleti’nde Tanzimat ile başlayan modernleşme ve yenileşme hareketleri birlikte, kadın hakları meselesi de gündem konusu haline gelmiştir. I. ve II. Meşrutiyet dönemlerinin beraberinde getirdiği toplumsal dönüşüm içerisinde kadınların hak ve talepleri yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde eğitim seviyeleri yükselen, dünyadaki fikir akımları ile tanışan kadınlar -yaşadıkları farkındalık ile- hak mücadelesine girmişlerdir.

Türk milleti için bir ölüm kalım mücadelesi olan Milli Mücadele’de ise Türk kadını büyük kahramanlık ve fedakârlıklarla adını tarihe yazdırmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Türk kadınına lâyık olduğu seviyeye yükseltmeyi öncelikli olarak ele almıştır. Cumhuriyet devrimleri ekseninde ve toplumsal dönüşüm sürecinde kadınlar, eğitim, hukuk ve siyasi alanlardaki haklarını adım adım elde etmişlerdir.

Bilindiği üzere Ortadoğu, tarihin hiçbir döneminde homojen bir bölge olmamıştır. Söz konusu coğrafya ne siyasal ne de toplumsal olarak yekpare bir sosyolojik bütünlük arz etmemekle birlikte, siyasal gelişim süreçleri de bu farklılıklar oranında çeşitlilik göstermiştir. Makalenin başlığında yer alan “Ortadoğulu Kadın” ile atıfta bulunulan Ortadoğu Kadın Hareketi, genel bir tarihi

¹ Fransız İhtilâli’nin kadın hakları üzerindeki etkisi için bkz. Beckstrand, Lisa. *Deviant Women of the French Revolution and the Rise of Feminism*. New Jersey, Fairleigh Dickinson University Press, 2009; Serebryakova, Galina. *Fransız Devrimi’nde Kadınlar*. Çev. Ahmet Açı. İstanbul, Evrensel Basım Yayın, 1998; Sledziewski, Elisabeth G. “Dönüm Noktası Olarak Fransız Devrimi.” *Kadınların Tarihi Cilt IV: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı*. Ed. Georges Duby ve Michelle Perrot. Çev. Ahmet Fethi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1993. 39-51; Landes, Joan B. *Women and the Public Sphere In the Age of the French Revolution*. New York, Cornell University Press, 1990.

sürece işaret etmekte, yine makalenin başlığındaki “Mısır Örneği” ise sözü edilen farklılığa atıf yapmaktadır.²

Ortadoğu’da kadın hareketleri, birbirinden farklı kültürel çevrelerde gelişim göstermesi nedeniyle siyasal ve kurumsal anlamdaki gelişimleri de aynı oranda farklılıklar içermektedir. Mısır’da kadın hareketi hem çıkış noktası itibari ile Türk kadın hareketi ile benzerlikler taşımakta, hem de Mısır kadın hareketinin öncüsü konumunda olan kadınların Türkiye’yi örnek almaları Mısır’ı diğer ülkelerden farklı bir noktaya taşımaktadır.³ Özellikle Mısır kadın hareketinin öncüsü kabul edilen Hüda Şaravi’nin Türkiye ve özellikle de Mustafa Kemal Atatürk’e bakışı, bu noktada belirleyici rol oynamıştır. Mısır, aynı zamanda bir başka yönüyle de diğer Ortadoğu ülkelerinden farklılıklar taşımaktadır. Nitekim iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin henüz rayına oturmamış olduğu bir dönemde, hâтта Mısırlı bazı siyasi kesimlerin tarihsel geçmişten gelen önyargılar ve kendi ideolojilerine zıt olarak değerlendirdikleri Atatürk devrimleri nedeni ile Türkiye’yi “öteki” olarak gördüğü bir dönemde, Mısırlı kadınların açıkça Türkiye’yi örnek almış olmaları çok önemli bir ayrıntıdır. Bu bağlamda Mısır’da, Hüda Şaravi önderliğindeki kadınların sözü edilen siyasi ve toplumsal ortamda, 1935 yılında İstanbul’da düzenlenen 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi öncesinden başlayarak, Kongre sırasında ve sonrasında, kendi ülkelerinde yürüttükleri kadın hakları mücadelesi çerçevesinde yoğun bir şekilde Türkiye ve Mustafa Kemal Atatürk referanslarını kullanmış olması makalenin de ana eksenini oluşturmaktadır.

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişimi

Tanzimat Fermanı ile başlayan dönemde Osmanlı Devleti’nde birçok alanda kendisini gösteren modernleşme hareketi, kadının toplumsal statüsünde yaşanacak önemli değişimlere kapı aralamıştır. Kadının bu yeni konumu, özellikle eğitim, hukuk ve sanat başta olmak üzere birçok alanda kendini göstermeye başlamıştır. Hukuk alanında kadın hakları konusundaki ilk adım, 1858 Arazi Kanunu olmuş, Kanun ile kız çocuklarına ilk defa erkek çocuklara tanınan miras hakkı tanınmıştır (İnan 89).

² Konu hakkında geniş bilgi için bkz. Moghadam, Valentine, *Modernizing Women: Gender and Social Change in the Middle East*. London: Lynne Rienner Publishers, 1993.

³ Mısır ve Türkiye’deki kadın hareketlerinin benzer çıkış noktalarından hareketle hazırlanmış geniş bir kaynak için bkz. Al-Ali, Nadje S. *The Women’s Movement in Egypt, With Selected References To Turkey*, United Nations Research Institute for Social Development Programme on Civil Society and Social Movements. Paper Number 5, April 2002.

Tanzimat'ın kadına getirdiği yeniliklerin bir diğeri de eğitim alanında yaşanmıştır. Tanzimat öncesinde sadece okuma-yazma ve dinî eğitimle sınırlı kalan kadınların eğitim seviyesi, Tanzimat döneminde mahalle mekteplerine kız öğrencilerin de kabul edilmeye başlanması ile birlikte yükselmeye başlamıştır. Tanzimat'ın kadın hakları bağlamında en büyük başarısı, kız öğrencilerin orta eğitim görmelerini başlatması olmuştur (Berkes 231). Eğitim alanındaki kadın eksenli gelişmeler bununla sınırlı kalmamış, 1842 yılında Avrupa'dan getirilen ebeler tarafından tıbbiye mekteplerinde açılan kurslarla kadınların meslek edinmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır. Kadının meslekî eğitimi konusundaki reformlar artarak devam etmiş ve 1870 yılında kadın öğretmen yetiştirme amacıyla Darü'l-Muallimat kurulmuştur (Arkan 325). Tanzimat ile başlayan reformlar, Meşrutiyet hareketleri ile devam etmiş ve bu dönemde okullaşma oranları nicelik ve nitelik olarak artmıştır. Böylece daha çok kadın eğitim görme imkânına kavuşmuştur. Afet İnan'ın "*Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*" adlı eserinde vurguladığı üzere, kadının eğitim seviyesi arttıkça bilinç seviyesi yükselmiş, eğitilmiş kadının sayısı arttıkça da kadınlarda taassuba karşı çıkabilme düşüncesi gelişmiştir (İnan 90). Kadının eğitilmiş bireyler haline gelmesi, Osmanlı'da "kadın aydın sınıfı"nın ortaya çıkarmıştır. Oluşan kadın aydın sınıfının, edebiyat, şiir başta olmak üzere yazın alanına girmesi ile Osmanlı'da kadın hareketi fiilen aksiyon aşamasına geçmiştir. Sanatsal yazınları siyasi içerikli metinlerin izlediği gazete ve dergiler izlemiş, böylece "kadın meselesi" kamuoyunda giderek daha geniş yankılar uyandırmıştır.⁴

İlk Türk Kadın Romancı Fatma Aliye Hanım'ın Nisvan-ı İslâm adlı eseri, bu konuda bir ilk olmuştur.⁵ Nisvan-ı İslâm'ın yayımlanmasından sonra kadın meselesi Osmanlı basınında önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. 1868

⁴ Tanzimat döneminin reformist ortamında kadın hakları konusunda hak savunuculuğu üstlenen erkek aydınlar da bu süreçte önemli roller üstlenmişlerdir. Şinasi, Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Hüseyin Rahmi gibi dönemlerinin aydın erkekleri, kadını merkeze alan eserler vermiştir. Osmanlı Dönemi'nde kadın hareketi bağlamında yaşanan gelişmeler konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz: Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis, 2016.

⁵ Dönemin önemli aydınlarından devlet adamı, tarihçi, hukukçu ve şair Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olan Fatma Aliye, tüm eserlerinde kadını merkeze almış ve kadın sorunlarını açıkça dile getirmiştir. Fatma Aliye, kült olarak nitelendirilen eserlerinden biri olan Nisvan-ı İslâm'da Osmanlı- İslâm dünyasında kadının toplumsal statüsünü ele almış, özel olarak da kadının evlilik kurumundaki yerini tartışmıştır. Nisvan-ı İslâm ile kadın meselesi ilk kez bizzat bir kadın tarafından ortaya koyulmuştur. Fatma Aliye'nin, Türk kadın hareketi ve kadın haklarında mihenk taşı olan eseri için bkz. Aliye, Fatma. *Nisvan-ı İslâm*. İstanbul: Kesit, 2012.

yılında yayın hayatına başlayan *Terakki Gazetesi* ile kadın hakları meselesi ilk defa açık bir şekilde basında yer almaya başlamıştır.⁶ Basında kadın konusunun konu edilmesi ve kadın yazarların ortaya çıkması, Osmanlı kadınlarının aydınlanması noktasında çok önemli bir görev üstlenmiştir.

II. Meşrutiyet döneminde ise kadın hakları için son derece önemli bir diğer dönemeç olan kadın cemiyetleri kurulmuştur. Söz konusu cemiyetler, genel itibari ile hayır ve yardım amaçlı olarak faaliyet göstermiştir. Kadın cemiyetleri konusunda da öncü olarak gördüğümüz Fatma Aliye tarafından kurulan ve savaş yaralılarına yardım eden “Cemiyet-i İmdadiye”, Meşrutiyetin ilk kadın kuruluşudur. “Hilâl-i Ahmer Kadınlar Merkezi”, Nezihe Muhittin’in başkanlığında faaliyete geçen “Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi”, yine benzer çerçevede önemli hizmetlerde bulunmuştur. I. Dünya Savaşı boyunca kadın cemiyetlerinin sayısı daha da artmıştır. Halide Edib’in başkanlığını yaptığı “Teali-i Nisvan” ise, kadınların kültürlerini arttırmayı hedeflemiştir (Bulut 34-35).⁷

20. yüzyılın başlarında Batı kadınları, İngiltere ve Amerika merkezli olarak kadın haklarının siyasi safhası için mücadele ederken, Osmanlı’da kadınlar, II. Meşrutiyet ve özellikle de İttihat ve Terakki döneminde izlenen toplumsal politikalar ile üniversite öğrenimine başlamış, eğitilmiş kadınlar, hukuki düzenlemeler ile çalışma hayatına katılmışlardır. Bu dönemde kadınlar üniversitelerde eğitim hakkı, boşanma hakkı, devlet dairelerinde memur olma hakkı ve işçi olarak çalışma

⁶ Terakki Gazetesi ayrıca haftada bir kez kadınlara yönelik olarak “*Muhadderat*” isimli bir gazete eki çıkararak, Osmanlı kadın hareketi için önemli bir dönüm noktası olmuş, kadına kadını anlatan yayınlar giderek artmaya başlamıştır. Yayınların artması ile birlikte Fatma Aliye’nin ardından Emine Semiye, Nigâr Hanım, Makbule Leman, Keçecizade İkbâl gibi kadın aydınlar, birer birer fikirlerini yazıya dökmeye başlamış ve bu süreçte birçok kadın gazetesi ve dergisi yayımlanmaya başlamıştır. Kadın Eserleri Kütüphanesi Bibliyografya Oluşturma Komisyonu tarafından hazırlanan bibliyografyaya göre, 1869–1927 yılları arasında, (alfabetik sıraya göre) Aile, Âlem-i Nisvan, Âsâr-ı Nisvan, Âyine, Bilgi Yurdu Işığı, Çalikuşu, Demet, Diyane, Erkekler Dünyası, Ev Hocası, Firuze, Genç Kadın, Hanım, Hanımlar, Hanımlar Âlemi, Hanımlara Mahsus Gazete, Hanımlara Mahsus Malûmat, İnci/Yeni İnci, İnsaniyet, Kadın (İstanbul), Kadın (Selânik), Kadınlar Âlemi, Kadınlar Dünyası, Kadınlık/Kadın Duygusu, Kadınlık Hayatı, Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu, Mehasin, Musavver Kadın, Mürüvvet, Parça Bohçası, Seyyale, Siyanet, Sûs, Şükûfezar, Terakki, Türk Kadını, Vakit, Yahud Mürebbi-i Muhadderat gibi dergiler yayımlanmıştır. Bkz: Kadın Eserleri Kütüphanesi Bibliyografya Oluşturma Komisyonu. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*. İstanbul: Metis, 1993.

⁷ Serpil Çakır’ın *Osmanlı Kadın Hareketi* adlı çalışmasında ayrıntıları ile ifade ettiği üzere, aynı tarihsel süreç içerisinde otuza yakın kadın ve yardımlaşma derneği kurulmuştur. Osmanlı Türk Kadınları Esirgeme Derneği, Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti Hayriyesi, Biçki Yurdu, Asrî Kadın Cemiyeti, Cemiyet-i Nisvan Heyet-i Edebiyesi, Teali-i Nisvan Cemiyeti Kırmızı-Beyaz Kulübü gibi örgütler kadınları çeşitli açılardan bilgilendirme, bilinçlendirme amacına yönelik olarak faaliyet göstermiştir. Detaylı bilgi için bkz: Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis, 2016. 87-124.

hakkını elde etmişlerdir (Abadan-Unat 326). Kadınların çalışma hayatındaki varlıkları bireysel değil kitlesel bir harekete dönüşmüştür.⁸

Osmanlı Devleti için dramatik dönüşümlere neden olan Balkan ve I. Dünya Savaşları, kadın hareketi açısından da ileriye dönük önemli adımların atıldığı bir dönem olmuştur. Bu süreç içerisinde kadınlar, yaşadıkları yeni deneyimler ve kamusal alandaki görünürlüklerinin ve işlevselliklerinin artmasıyla oluşan yeni ve cesur düşünce yapısıyla siyasallaşma sürecine girmişlerdir. Zira kadınlar, 1919 yılından itibaren oy hakkı taleplerini dillendirmeye başlamıştır. Özetle 20. yüzyıl başlarında Osmanlı'da, kadınların yaşam tarzları hem devletin politikalarıyla hem savaşlarla değişmeye başlamıştır (Bulut 322).

Modernleşme Sürecinde Atatürk Döneminde Kadın

Milli Mücadele yıllarında toplumda yükselen bağımsızlık ve vatan mücadelesi kavramları çerçevesinde kadınlar, sadece fikrî düzeyde değil aksiyon düzeyinde de kurtuluş mücadelesine katılmışlardır. Bu durum Türk toplumunda “vatan ve bağımsızlık” kavramları çerçevesinde cinsiyet ayrımının –neredeyse- ortadan kalktığı, Cumhuriyet Dönemi kadınları için temel referans alınacak bir süreç olmuştur. Nitekim Cumhuriyet döneminde kadının siyasal haklarını kazanma sürecinde öncü olan kadınlardan Halide Edib, İzmir'in işgalini telin etmek için düzenlenen 1919 Sultanahmet Mitinginde yaptığı coşkulu konuşmasıyla adeta efsaneleşmiştir. Bu durum, günümüz, edebiyat ve tarih literatürüne de Halide Edib'in “Sultanahmet mitinginin ateşli hatibi” olarak geçmesine sebep olmuştur (Arabacı 280). Halide Edib örneğinde görüldüğü üzere, Tanzimat ile başlayan toplumsal dönüşüm süreci ile önce eğitim seviyesi yükselmeye başlayan, ardından fikirlerini yazıya dökerek kamuoyu ile paylaşmaya başlayan kadınlar bununla yetinmeyip, kendi gazete ve dergilerini kuran, cemiyetler kurarak örgütlenme bilincine ulaşmışlardır.

I. Dünya Savaşıyla birlikte tüm dünyada olduğu gibi çalışma hayatına atılan, ekonomik güçlüklerle göğüs gererek ağır bir toplumsal yükü üstlenen Türk kadını, işgal ve direniş yıllarında da mücadelesine devam etmiştir. Hürriyet davası

⁸ 1916 yılında kurulan Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyesi ile iş yaşamındaki kadınlar örgütsel bir birlikteliğe adım atmışlardır.⁸ Kadınları ordu içinde istihdam eden İşçi Taburu da bu cemiyet bünyesinde kurulmuştur. Kadınların çalışma hayatına atılması Osmanlı toplumundaki hâkim cinsiyetçi yapıyı kadınlar lehine değiştirmesi açısından kadının toplumsal statüsünün iyileşmesi noktasında büyük önem taşımaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Zihnioglu, Yaprak. “Kadın İnkilâbı.” *Tarih ve Toplum* 207 (Mart 2001): 27.

içinde erkeklerle birlikte hem cephe gerisinde hem de zaman zaman cephede savaş veren kadınlar, adeta bir kahramanlık destanına da imza atmışlardır. Onların bu mücadelesi Atatürk'ün *“Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde Anadolu köylü kadınının üstünde kadın çalışmasından söz etmek imkânı yoktur. Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluş ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar himmet gösterdim diyemez”* şeklindeki sözleriyle adeta vücut bulmuştur (Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri* 152).

Milli Mücadele hareketinin başarıya ulaşması ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilân edilmesi ile birlikte ise kadın hakları meselesi farklı bir boyuta taşınmıştır. Kadınların toplumsal statüsünün yükseltilmesi sürecinde ilk aşama, kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim görmesini sağlayan ve ilkokulu zorunlu kılan, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur (Kaymaz 46). Bu süreçte, kadın kıyafetleri meselesi de yoğun bir şekilde gündeme getirilmiş, dönemin yazarları çarşaf ve peçenin geri kalmışlığın sembolü olduğunu vurgulayarak, kadınların fikren olduğu kadar şeklen de medeni olmaları gerektiğini savunmuşlardır. Atatürk de bu konuda teşvik edici konuşmalar yapmış, *“Türk kadınının yüzünü dünyaya göstermesinde ve gözleriyle dünyayı incelemesinde korkulacak bir durum olmadığını”* defalarca vurgulamıştır. Atatürk'ün sohbetlerinde modern giyimli kadınlar yer almış, eşi Latife Hanım kültürü ve görünümüyle çağdaş Türk kadınına örnek olmuştur. Kadın öğretmenler, bürokrat eşleri ve memurlar bu yolda öncü rol oynamışlardır (Sarısaman 101,105).

Atatürk, kadın kıyafetleri konusunda zorlayıcı değil, teşvik edici olmuştur. Cumhuriyet döneminde sokaktaki kadının kıyafetine karışılmamış, devlet dairelerinde ise kıyafet yönetmelikleriyle birlikte modern giyim tarzı hâkim olmuştur. Bu dönemde bazı il ve ilçelerde vilayet ve belediye meclislerinin, çarşaf ve peçenin kaldırılmasına yönelik kararlar almalarına rağmen, bu yönde bir kanun çıkartılmadığı için bu kararlar uygulanamamıştır. Kıyafet meselesinin çözümünün kadının eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesinde olduğu görülmüş, diğer inkilâpların zamanla bu konuda da etkili olacağı düşüncesiyle yasal yaptırımlara başvurulmamıştır (Sarısaman 105).

Hukuki anlamda en büyük adım 1926'da kabul edilen Medeni Kanun olmuştur. Medeni Kanun ile çok eşlilik ortadan kaldırılmış, resmî nikâh zorunlu hale getirilmiş, evlenme yaşı sınırlandırılmış, boşanma konusunda kadının aleyhine işleyen hükümler yerine, kadın ve erkeğe eşit haklar sunan bir düzenleme yapılmıştır (Feyzioğlu 596).

Savaş yıllarında göstermiş oldukları mücadeleden güç alan kadınlar bu dönemde siyasal katılım yönünde de hak taleplerini dile getirmişlerdir. Bu yöndeki talepleri sadece dile getirmekle de kalmayıp, 1923 yılının Haziran ayında *Kadınlar Halk Fırkası* adı ile bir siyasi örgüt kurmuşlardır. Daha henüz Halk Fırkası'nın kurulmadığı düşünülecek olursa, bu, oldukça cesur bir adım olarak nitelendirilebilir. Ancak Halk Fırkası'nın kurulma hazırlıklarının yapıldığı bu dönemde aynı adı taşıyan bir partinin kurulmasına sıcak bakılmamıştı. Daha da önemlisi, tüm ulusu temsil edecek bir parti hazırlıkları içindeyken toplumu cinsiyet esasına göre bölen bir fırkanın günün koşullarına da uygun olmadığı kanaati hâkimdi (Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü...* 463-466).

Türk kadınının reform hareketi içinde önemli tarihsel oluşumlarından birisi, Türk Kadınlar Birliği'nin kuruluşudur.⁹ Birlik, Nezihe Muhittin başkanlığında İstanbul'da bir grup entelektüel kadının çabalarının eseridir ve bu açıdan Tanzimat geleneğinin bir halkasını oluşturur. 1924-1935 yılları arasında faaliyet gösteren Türk Kadınlar Birliği, Cumhuriyet dönemi sivil toplum örgütlenme potansiyelini göstermesi bakımından önemlidir. Dernek, Türk kadınıni içtimâi ve iktisadi sahada yetkin bir düzeye getirmeye yönelik çalışmalar yanında, fikrî sahada da gelişmesine katkıda bulunmuştur. 1925-1927 yılları arasında faaliyet gösteren *Kadın Yolu* dergisi ile 1933 yılında yayın hayatına giren *Kadın Sesi*, bu anlamda kadın düşün hayatının biçimlenmesine ve kadın sorununda kamuoyu duyarlılığının sağlanmasında büyük rol oynamıştır (Oruç 3-4).

⁹ Nezihe Muhittin ve arkadaşlarının ilk kurduğu yapı 1923 tarihinde kurulan Kadınlar Halk Fırkası'nın devamı niteliğindedir. Cumhuriyet'in kurucusu Halk Fırkası, henüz Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını taşıırken, 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkası adı ile faaliyet göstermek isteyen kadınların bu girişimi dönemin siyasi koşulları, toplumun hazır olmaması gerekçeleri ile kabul edilmemiştir (Toprak, *"Halk Fırkası'ndan Önce..."* 30-31). Kadınlar Halk Fırkası, 1923'ün Haziran ortalarında Darülfünun'da toplanan "Kadınlar Şûrası'nda şekillenmiştir. Kadınlar Halk Fırkası, Haziran ortalarında Darülfünun'da toplanan Kadınlar Şûrası'nda şekillenmiştir. Nezihe Muhittin'in başkanlığında oluşan bu partinin ikinci reisi Nimet Remide, mes'ul murahhası Latife Bekir, kâtib-i umumisi Şükufe Nihal'dir. Yönetimde ayrıca Matlube Ömer (veznedar), Saniye (muhasibeci) ve üye olarak Nesime İbrahim, Zaliha, Tuğrul ve Faize hanımefendiler görev alırlar (Toprak, *"Türkiye'de Siyaset ve Kadın..."* 5-13). Kadınlar Halk Fırkası, şurada 27 maddelik bir beyanname hazırlamış ve beyannameyi İstanbul Valiliği ve İçişleri Bakanlığı'na göndermiştir. İçişleri bakanlığından onay alamayan Kadınlar Halk Fırkası, nizamnameyi değiştirip "Kadınlar Birliği"ni kurmaya karar vermiştir (Zihnioglu 137).

Türk Kadınlar Birliği'nin faaliyetlerinin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu devrimler, kadın haklarının gelişmesi konusunda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Turhan Feyzioğlu'nun "Atatürk ve Kadın Hakları" adlı makalesinde değindiği üzere "Atatürk'ün gözünde, Türk kadınlarının içinde buldukları haksız statüden kurtulmaları, elbette onları kişi olarak en doğal ve vazgeçilmez insan haklarından yararlandırmak açısından zorunlu idi. insanî ve ahlâkî zorunluluğun yanında, ayrıca, Türk toplumunun gelişip yükselmesi açısından da buna gerek vardı" (Feyzioğlu 595).

Türk kadınının siyasi haklara kavuşabilmesi ancak bahsedilen reformlardan sonra mümkün olmuştur. Kadının çalışma hayatına aktif bir şekilde sokulmasında şüphesiz ki Cumhuriyet politikalarının etkisi büyüktür. Ancak, uzun süren savaşlar neticesinde erkek nüfusun önemli ölçüde azaldığı göz önünde bulundurulacak olursa, kalkınma sürecine giren Türkiye'de hızlandırıcı unsur olarak kadınların çalışma hayatına atılması aynı zamanda bir zorunluluktur (Gelgeç 634-635).

Eğitim, kılık kıyafet ve hukuk alanında sağlanan hakların ardından atılan en önemli adım şüphesiz ki kadına siyasi hakların verilmesidir. 3 Nisan 1930 tarihli Belediye Kanunu ile belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkına kavuşan kadınlar, 26 Ekim 1933'te yürürlüğe giren kanun ile de muhtarlık ve köy ihtiyar heyetine seçilme hakkına sahip olmuştur (Kaymaz 348). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (1930) kurulması ve belediye seçimlerine katılması kadınların seçimlere katılmasında önemli bir ivme yaratmıştır. Atatürk'ün kadınların aday olması yönünde gerek Atatürk'ün teşvikleri gerekse de Türk Ocakları ile, Kadınlar Birliği'nin çalışmaları, seçimlere katılan kadın sayısının artmasında önemli etkenlerdir.

5 Aralık 1934 tarihinde Anayasa'da yapılan değişiklikle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması ise demokratikleşme yönünde atılmış çok önemli bir adımdır. V. Dönem TBMM'ne 18 kadın milletvekili¹⁰ seçilmiştir.¹¹

¹⁰ Mebrure Gönenç (Artvin) Mersin Belediye Meclis Üyesi, Satı Çırpan (Ankara) Kazan Köyü Muhtarı, Şükran Örs (Antalya) Öğretmen, Sabiha Gökçül (Balıkesir) Öğretmen, Şekibe İnselel (Bursa) Çiftçi, Hatice Özgener (Çankırı) Öğretmen, Huriye Önez (Diyarbakır) Öğretmen, Fatma Memik (Edirne) Doktor, Nakiye Elgün (Erzurum) Öğretmen- İstanbul Umumi Meclis Üyesi, Fakihe Öymen (İstanbul) Öğretmen, Benal Nevzat Arıman (İzmir) Belediye ve CHP İdare Heyeti Üyesi, Ferruh Gübgüb (Kayseri) CHP İdare Heyeti Üyesi, Bahire Bediz Morova (Konya) Bolu Belediye Üyesi, Mihri Pektaş (Malatya) Öğretmen, Meliha Ulaş (Samsun) Öğretmen, Esmâ Nayman (Seyhan) Öğretmen-Belediye Meclis Üyesi, Sabiha Görkay (Sivas) Öğretmen, Seniha Hızal (Trabzon) Öğretmen; Leyla Kaplan, Cemiyetler ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını, Ankara, 1998. 205.

Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etmesi, Cumhuriyet devrimleri ile ivme kazanan toplumsal dönüşüm ve modernleşme adımları açısından çok önemlidir. Dönemsel bir karşılaştırma yapılacak olunursa, Batı ülkelerinde dahi kadınların siyasi haklar elde etme sürecinin henüz emekleme aşamasında olduğu bir dönemde, Türk kadınlarının kazandığı haklar, çağın ötesinde bir adım olarak değerlendirilebilir¹². Mustafa Kemal Atatürk'ün kadın hakları konusunda sistematik düşünce ve uygulamalarının en önemli göstergelerinden biri de kuşkusuz Türk kadınının siyasi haklarını kazandığı 1934 yılının hemen arkasından, Uluslararası Kadınlar Birliği'nin 12. Kongresi'nin, Nisan 1935'te Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin maddi ve manevi himayesi altında İstanbul'da toplanması olmuştur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntıları ile işlenecek olan 1935 Kongresi, Türk kadın hakları mücadelesinin başta Doğu toplumları olmak üzere tüm dünya kadınları tarafından büyük bir ilgi ile izlenmesine neden olmuştur.¹³

Ortadoğu'da Kadın Hareketi ve Mısır Kadın Hareketi'nin Tarihsel Gelişimi

Ortadoğu coğrafyasında¹⁴ kadın hareketleri, 19. yüzyılda, parçası oldukları Osmanlı İmparatorluğu'nda ivme kazanan yenileşme-modernleşme hareketleri ile filizlenmiş, 20. yüzyıl başlarında ise hâkimiyeti altına girdikleri İngiliz veya Fransız manda dönemlerinde baş gösteren bağımsızlık yanlısı, milliyetçi akımlar içerisinde gelişim göstermiştir. Ortadoğu coğrafyasındaki kadın hareketleri temel itibari ile benzer tarihsel ve siyasi süreçlerden geçmiş olmasına karşın coğrafi, sosyo-ekonomik, etnik, dinsel/mezhepsel ve sınıfsal olarak birbirinden farklı dinamikler de içermiştir. Her ne kadar "Ortadoğu" olarak genelleme yapılsa da bölge ülkelerindeki kadın hareketlerinin birbirlerinden farklı seyirler izlediği de bir gerçektir.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. İçke, Ayşen. *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri 1935-1991*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2014. 51- 120.

¹² Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kadioğlu, Süheyla, *Batı Ülkelerinde Kadın Hareketleri*. İstanbul: Gri, 2005.

¹³ 1935 Kongresi ile ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Davaz, Aslı. *Eşitsiz Kız Kardeşlik, Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2014.

¹⁴ Makalede "Ortadoğu" olarak geçen siyasi coğrafya, çalışmanın özü e çerçevesi gereği "Arap Ortadoğu'su" ile sınırlandırılmıştır. Genel anlamıyla Mısır, Suriye, Lübnan, Filistin ve Irak'ı kapsamakta, özel anlamı ile Mısır ile sınırlandırılmaktadır.

Mısır,¹⁵ Ortadoğu coğrafyasında, özel olarak Arap ülkeleri içerisinde, kadın hareketinin çıkış noktası olarak kabul edilir. 6 Mart 1923 tarihinde Mısır kadınının öncüsü olarak kabul edilen Hüda Şaravi¹⁶ tarafından *Mısır Feminist Birliği (Al-Ittihad Al-Nisa'i Al-Misr)*'ın kurulması ile kurumsallaşma sürecine giren Mısır kadın hareketi, birçok yönden hem Mısır siyasi tarihinde hem de Ortadoğu'daki kadın hareketlerinde kılavuz olmuştur. (Bkz. EK 1). Mısır, Suriye, Lübnan, Filistin ve Irak gibi 1. Dünya Savaşı öncesine kadar Osmanlı Devleti'nin parçası olan ülkelerde kadın hareketleri doğal bir süreç olarak Osmanlı modernleşme süreci ile başlayan kadın hareketleri ile paralellikler göstermektedir. Tanzimat ile başlayıp, I. ve II. Meşrutiyet dönemleri ile artarak devam eden yenileşme politikaları, aynı oranda söz konusu bölgelerde de benzer sonuçlar doğurmuş, kadınlara “mücadele alanları” açılmasına vesile olmuştur. 1. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan tamamen kopan Ortadoğu coğrafyasında kurulan manda sistemleri ile başlayan sömürge dönemlerinde verilen bağımsızlık mücadeleleri, Ortadoğu'daki kadın hareketinin karakterini belirlemiş, bir anlamda yolunu çizmiştir. Önceki bölümde değinildiği üzere, Milli Mücadele'de Türk kadınlarının oynadığı role benzer bir şekilde, Ortadoğu, özellikle de Mısır kadınları sömürgeci güçlere¹⁷ karşı verilen mücadelelerde, erkekler ile birlikte yan yana yer almışlardır. Bu çerçevede Mısırlı kadınlar, yine Türk kadın hareketindeki örneklerle benzer bir

¹⁵ Tarihi antik çağlara kadar uzanan Mısır, Antik Çağ'ın en büyük medeniyetlerine sahne olmuş; sırasıyla Roma, Bizans, Tolunoğulları, Abbasi, Akşit, Fatımi, Eyyubi, Memluk, Osmanlı devletleri ve nihayetinde önce Mısır Krallığı ardından da bugünkü adı ile Mısır Arap Cumhuriyeti'ne ev sahipliği yapmıştır. Mısır tarihine geniş perspektiften bakıldığında, son derece uzun sayılabilecek tarihsel süreçlerden geçtiği ve bu özelliğinden mütevellit birbirinden oldukça farklı kültürlerin geçişkenliği ile örülmüş bir sosyolojik yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Mısır tarihinde kadınların toplumsal anlamdaki varlıklarının ve görünürlüklerinin kronolojik bir gelişim içinde olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Örneğin Firavun dönemi olarak anılan Antik Çağ Mısır'ında kadınlar, “Tanrıça” olarak nitelendirilmiş ve mitolojide gücün ve yüksek kültürün simgesi olarak görülmüştür. Lakin Mısır'ın Arap-İslâm devletlerinin egemenliğine girmesiyle birlikte sosyolojik yapısı da değişmeye başlamış, bu çerçevede kadının toplumsal statüsü de büyük oranda değişmiştir. Özellikle Arap-İslâm devletleri ile birlikte değişmeye başlayan demografik yapının da bu dönüşümde etkisi önemli olmuştur. Bu dönüşüm sadece İslâm ve/veya Arap kültürü çerçevesinde olmamıştır, geçmişten gelen kültürel geçişlerin zaman içinde belirginleşmesi de söz konusu dönüşümün kaynaklarından biridir. Özellikle çeşitli töre, âdet, gelenek-göreneklerin toplumsal yapının şekillenmesinde belirleyici rol oynadığı aşiret/kavmiyet sistemlerinin Mısır'daki etkinliğinin de bu noktada öncül olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir.

¹⁶ Hüda Şaravi (هدى شعراوي) ismi, Arapça'dan tercüme edilmesi nedeniyle birçok kaynakta farklı şekillerde yazılmaktadır. Bu çalışmada Türkçe fonetiğe uygun şekilde “Hüda Şaravi” olarak kullanılacaktır.

¹⁷ Söz konusu dönem içerisinde Mısır, Irak ve Filistin, İngiltere; Suriye ve Lübnan, Fransa mandası altındadır.

şekilde bağımsızlık talebiyle düzenlenen sokak gösterilerinde boy göstermiş, protestolara katılmış ve hattâ söz konusu eylemleri bizzat tertip etmişlerdir. Mısır'da kadın hareketinin çıkış noktası, Mısır'da İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık mücadelesi olmuştur. Mısır kadın hareketinin öncüleri, sömürüye karşı çıkarken, kendileri için de özgürlük ve hak talep etmişler ve bu çerçevede son derece sistemli bir şekilde çalışmalar yürüterek, talep ve haklarını elde etmek için zorlu ve uzun sayılabilecek bir yola girmişlerdir (Ramdani 39-42).

Tarihten gelen kültürel, demografik ve yapısal çeşitlilikler nedeni ile topyekün bir "tarihsel gelişim haritası"na sahip olmasa da kadın hareketi çerçevesinde ele aldığımızda, ana eksen, Osmanlı son dönemidir. Bu noktadan hareketle Mısır kadın hareketinin tarihsel gelişiminin temellerinin Osmanlı kadın hareketi ile eş zamanlı bir seyir izlediği, tarihsel paralellik açısından bakıldığında ise Mısır kadın hareketinin fikrî temellerinin oluşumunda, 19. yüzyıl başlarında Mısır Valisi olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa döneminde gerçekleştirilen reformların etkili olduğu görülmektedir. Mısır tarihinde "Muhammed Ali Paşa" olarak geçen ve modern Mısır'ın oluşmasında büyük önem atfedilen Kavalalı Mehmet Ali Paşa döneminde yapılan birçok reform, Mısır kadın hareketine zemin hazırlamıştır. Kavalalı Mehmet Ali Paşa, 1805 yılından itibaren uygulamaya koyduğu reform hareketi çerçevesinde ilk önce eğitim sistemini, Fransız modelini esas alarak yeniden tanzim etmiş ve 1826 yılından başlayarak Batı ülkelerine öğrenciler gönderilmiştir. Yurt dışına giden öğrenciler içerisinde zaman içinde kız öğrenciler de katılmıştır. Yine Kavalalı Mehmet Ali Paşa dönemi reformları ile 1825'te, yine Fransa emsal alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeler ile hastane ve tıp okulları kurulmuş, bu çerçevede 1832'de kurulan Ebelik okulları, Mısır kadınları için aydınlanma sürecinde çok önemli bir rol üstlenmiştir. Öyle ki, ebelik okullarından mezun olanlar kızlar sınıfı atlamış ve toplumsal statüleri yükselmiştir (Fahmy 47-49).

1863'te Mısır valisi olan İsmail Paşa döneminde de reformlar artarak devam etmiştir. İsmail Paşa, 1873 yılında Kahire'de, eşinin himayesinde kız okulu açmış, 1875 yılı itibariyle, okuldaki kız öğrenci sayısı 298'e ulaşmıştır (Badran 26). Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve İsmail Paşa tarafından uygulanan reformlar ile eğitim olanağına kavuşan kadınlar, aldıkları Batı modeli eğitimler neticesinde önemli bir farkındalık yaşamaya başlamışlardır. Bu farkındalık 19. yüzyılın sonlarına doğru fikirsel anlamda da kendini göstermeye başlamış ve böylece Mısır kadın hareketinin entelektüel temelleri atılmıştır. Kadın hakları konusunda, yaşadıkları döneme göre

son derece ilerici fikirlere sahip olan Kasım Emin gibi erkek entelektüellerin ortaya koydukları düşünceler de etkili olmuştur. Söz konusu entelektüellerin dile getirdiği fikirler, Mısır'da kadın hareketinin gelişimi bağlamında son derece önemli olmuştur.¹⁸

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise hem siyasal hem de idari olarak bambaşka bir Mısır karşımıza çıkmaktadır. 1914 yılında İngiltere'nin egemenliği altına giren Mısır'da, İngiliz egemenliğine karşı başlayan ulusal bağımsızlığı hedefleyen milliyetçi hareketler, kadınları da etkilemiştir. Mısırlı kadınlar, 1919-1922 yılları arasında milliyetçi hareketler içinde aktif bir şekilde yer almıştır. Bağımsızlık mücadelesi bağlamında Mısır kadın hareketi için dönüm noktası hiç kuşkusuz ki 16 Mart 1919 tarihinde başlayan ve 1922 yılında bağımsızlığın kazanılmasına kadar devam eden kitlesel gösteriler olmuştur. Mısırlı kadınlar, ilk defa örgütsel bir yapı içerisinde ve daha da önemlisi kamusal alanda, üstelik erkeklerle yan yana yer almıştır (Ramdani 47). 1918 yılında Mısır'ın tam bağımsızlığını savunan, milliyetçi-liberal söylemleri ile ortaya çıkan Vafd Partisi'nin kuruluşu, Mısır'ı bağımsızlığa götüren süreçte etkinliği olduğu kadar Mısır kadın hareketi için de çok önemli bir gelişme olmuştur. Vafd Partisi'nin kurucuları ve önde gelen isimlerinin eşleri/yakınları olan Hüda Şaravi, Safiye Zaglül ve Mona Fehmi'nin önderliğinde 300'e yakın kadın, 16 Mart 1919'da Kahire sokaklarına çıkmışlardır (Badran 11). Mısır'ın bağımsızlığa giden yolunda önemli bir yapı taşı olan halk gösterilerinde en ön saflarda yer alarak hem ilk kez kamusal alanda yerlerini almışlar, hem de siyasi süreçte bizzat etkili olmuşlardır (Ramdani 45).

İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık mücadelesi içerisinde ön plana çıkan kadınların başında Hüda Şaravi gelmiştir. Şaravi, milliyetçi akımlar içerisinde hem bağımsızlık ve vatan kavramları üzerinden hareket etmiş, hem de aynı dönem içerisinde Türkiye'de olduğu gibi kadın hakları konusunda taleplerini dile getirmiştir. Şaravi, hayatı boyunca bırakmadığı mücadelesi, eserleri, eylemleri, yazıları ve düşünceleri ile özel anlamda Mısır, genel anlamda Arap kadınlarını derinden etkilemiştir. Mücadelesi süresince her fırsatta Türkiye ve Türk kadınlarından cesaret aldığını ifade eden Hüda Şaravi, 1987 ve 2012 yıllarında kitap olarak da yayımlanan anılarında Türkiye ve Atatürk'e yönelik düşüncelerini

¹⁸ Kasım Emin'in kadının özgürleşmesine ilişkin fikirleri için bkz. Emin, Kasım. *The Liberation of Women and The New Woman*. Çev. S. S. Peterson. Kahire: The American University in Cairo Press, 2004.

özel başlıklar altında yazmıştır.¹⁹

Şaravi, anılarında da belirttiği üzere Arapça'nın yanı sıra Farsça ve Fransızca'yı da iyi derecede konuşabiliyor, Türkçe'yi anadili gibi biliyordu (Badran 41, 54, 88, 89). Şaravi yine anılarında yazdığı üzere, 1909 yılında kızının tedavisi için bir süre İstanbul'da yaşadı (Badran 88). Şaravi, hem Türkçe biliyor olması hem de İstanbul'da yaşadığı dönemin Türk kadın hakları mücadelesi için önemli bir dönem olması nedeniyle, İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde kadın eksenli olarak gözlemlerde de bulunmuş ve Türkiye'den ziyadesi ile etkilenmiştir. Hüda Şaravi, entelektüel olduğu kadar kadın meselesi konusunda aktif bir kadın olarak tarihe geçmiştir. Nitekim 1914 yılında Mısırlı Kadınlar Entelektüel Cemiyeti'ni, 1923'te ise Mısır Feminist Birliği'ni kurmuştur (Badran 98). Şaravi, bu cemiyetlerin şemsiyesi altında Mısır kadınlarına önderlik etmiştir. Şaravi önderliğinde çalışmalarını sürdüren kadın cemiyetleri, Mısırlı kadınların seçme ve seçilme hakkı, eğitim ve medeni yasalar konularında büyük bir mücadele vermişlerdir (Davaz 193).

Mısır kadın hareketinin en önemli dönemeci, mücadelenin Hüda Şaravi ve arkadaşlarının girişimi ile 1923'te Mısır Feminist Birliği'nin kurulması ile örgütsel yapıya kavuşması olmuştur. Şaravi, Mısır Feminist Birliği'nin mücadelesini salt ulusal sınırlar içerisinde bırakmamış, Uluslararası Kadın Birliği'nin ilkelerini esas alarak, kurumsallığın yanı sıra Mısır kadın mücadelesini uluslararasılaştırmıştır. Şaravi'nin girişimleri ile Mısır kadınları, 1923 yılında Roma'da toplanan Uluslararası Kadın Birliği'nin 9. Kongresine katılmıştır. Şaravi, Roma Kongresi dönüşünde, Mısır kadın hareketi için çok büyük ve önemli bir olaya imza atmıştır. Şaravi, Roma' dönüşünde Kahire'ye trenle gelmiş ve geldikleri Kahire Tren İstasyonu'nda arkadaşları ile birlikte trenden inerken yüzlerindeki peçeyi çıkararak son derece cesur bir protestoya imza atmıştır. Şaravi ve arkadaşlarının "peçe eylemi", o anda istasyonda bulunan Mısırlı kadınlar tarafından da coşku ile karşılanmış, kadınların bazıları sadece alkışlayarak, daha cesur olanları ise

¹⁹ Aslı Davaz'ın aktarımına göre Hüda Şaravi'nin anıları, ilk olarak bölümler halinde 1980'lerin başında Rosal Yousef Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Araştırmacı Margot Badran ise 1987 yılında Şaravi'nin anılarını İngilizce'ye çevirmiş ve 1987 yılında ABD'de *Harem Years: The Memoirs of an Egyptian Feminist (1879-1924)* ismi ile kitap olarak yayımlamıştır. Hüda Şaravi'nin anıları, "Müzzakerat'ül Houda Sharawie (منكرات هدى شعراوي)" ismiyle 2012 yılında Mısır Hindavi Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından, Arapça olarak Kahire'de basılmıştır.

peçelerini çıkararak eyleme destek vermişlerdir.²⁰ Şaravi ve arkadaşlarının bu ses getiren eylemi, Mısır kadın hareketinin faaliyetlerini hızlandırmıştır. Mısır Feminist Birliği henüz çok yeni kurulmuş olmasına rağmen, Mısır kadınları hak ve özgürlük talepleri çerçevesinde yoğun bir şekilde hem ülke içinde hem de yurt dışında çalışmalarda bulunmuştur. Mısır Feminist Birliği, yine bulunduğu dönem itibari ile oldukça ilerici ve cesur bir tavırla kadın hakları konusunda kadınları bilinçlendirmek için öncelikle edebiyat alanında eserler vermiş, birçok konferans düzenlemiş, programlar hazırlamış, siyasi içerikli metinler hazırlayarak basında yer almayı başarmıştır. Birlik, bunlarla da yetinmemiş, yine Türk kadın hareketi içerisinde gördüğümüz şekilde kısa süre sonra kendi yayınlarını çıkarmaya başlamıştır (Badran 145). Bu çerçevede Mısır Feminist Birliği, 1925 yılında kendi yayın organı *L'Egyptienne*'i çıkarmaya başlamıştır. Mısır'ın orta ve üst sınıf kadınlarına ulaşmayı hedefleyen ve uluslararası kadın hareketine sesini duyurmak isteyen Mısır Feminist Birliği, Dergi'yi Fransızca olarak çıkarmayı tercih etmiştir (Davaz 202).

Mısır Kadın Hareketi ve Türkiye Etkisi

Mısır'ın ilk kadın dergisi olan *L'Egyptienne*, 1940 yılına kadar ayda bir kez yayınlanarak, toplamda 180 sayıya ulaşmıştır. Dergi sadece Mısırlı kadınlar ile ilgili yazılar yayınlamamış, Batı ve Doğu'daki kadın hareketlerini de ilgi ile takip etmiş ve bu konularda da yazılar yayınlamıştır. Türkiye'yi ve Türk kadın hareketini çok yakından takip eden dergi, makalelerinde Türkiye'ye özel bir yer vermiştir. Keriman Halis, Nezihe Muhittin ve Halide Edib'i sayfalarına taşımıştır. Dergide ayrıca Türkiye'de kadın hakları konusunda yaşanan hemen her gelişme, coşkuyla neşredilmiştir. Özellikle Atatürk döneminde uygulanan, kadın haklarına yansıyan Medeni Kanun, eğitim ve siyasi hakları içeren devrimler, Dergi'de ayrıntıları ile yer almıştır (Davaz 203, 210-211). Dergi'de, 1928 yılında Halide Edib imzalı "Türk Kadınları" başlıklı bir yazı yayımlanmış ve yazı büyük ilgi görmüştür. Halide Edib, Mısırlı kadınlar için adeta bir efsaneye dönüşmüştür. Dergi'de Türkiye konusunda çıkan haberlerin ve yazıların en yoğun olduğu dönem ise kuşkusuz 1935 yılında İstanbul'da düzenlenen 12. Uluslararası Kadın Kongresi olmuştur. Kongre öncesi

²⁰ Hüda Şaravi ve arkadaşlarının "peçe eylemi" Şaravi'nin torunu Sania Sharawi Lanfranchi'nin, büyük annesinin biyografisini kaleme aldığı ve 2014 yılında Londra'da yayımladığı "Casting Off the Veil: The Life of Huda Shaarawi, Egypt's First Feminist" adlı çalışmasına ismini vermiş ve çalışmada "peçe eylemi" ayrıntıları ile yer almıştır. Bkz. Sharawi Lanfranchi, Sania. *Casting Of the Veil: The Life of Huda Shaarawi, Egypt's First Feminist*. London: I.B.Tauris, 2014. (Bkz. EK 2).

hazırlıklar, kongrede yaşananlar ve sonrasındaki izlenimler Dergi'nin sütunlarında yoğun bir şekilde yer almıştır. Hattâ kongreden bir yıl sonra, 1936 yılında L'Egyptienne, 114. sayısını tümüyle Türkiye ve 1935 Kongresi'ne ayırarak "Türkiye Özel Sayısı" olarak yayımlamıştır. Derginin Türkiye Özel Sayısı'nda Türkiye ve İstanbul fotoğraflarının yanı sıra Türkiye'ye ilişkin onbir makale yer almıştır. Dergi yazarlarından Saiza Nabaravi, İstanbul Kongresi'ne katılmanın bir ayrıcalık olduğunu, birlik ve denge sembolü olan İstanbul Kongresi'nin delegelerin hafızasında özel bir yer edineceğini yazmıştır. Nabarawi, yazısında Mısırlı bir kadın olarak Müslüman Türk kadınlarını gıptayla izlediğini dile getirmiştir. Dergi yazarlarından Özel Sayı'da yer alan bir diğer önemli yazı da Kongre'ye Mısır heyeti içerisinde gazeteci sıfatı ile katılan Selim Nuh imzasıyla yayımlanmıştır. Nuh, yazısında 1935 İstanbul Kongresi için "alışılmış dünya düzenini kökünden sarsan bir kongre" ifadesini kullanmıştır.²¹

Görüldüğü üzere Mısır kadın hareketi, Türkiye'deki kadın hakları gelişmelerinden son derece etkilenmiştir. Özellikle seçme ve seçilme hakları konusunda, Mısırlı kadınlar Batı'daki gelişmelerden ziyade, tarihsel ve kültürel açıdan kendilerine yakın buldukları Türk kadınlarını örnek almışlardır. Bu çerçevede Türkiye'de 1933 ve 1934 yıllarında kadınların seçme ve seçilme haklarını kazanmaları, Mısır kadın hareketi için cesaret verici bir gelişme, itici bir güç olmuştur. Mısır Feminist Birliği, kurulduğu 1923 yılından itibaren savunduğu siyasal hakları, Mısır'ın iç siyasi dinamikleri nedeni ile sürekli ertelemek zorunda kalmıştı. Mısır Feminist Birliği, 1934 yılında Türkiye'de yaşanan gelişmelere paralel olarak siyasal hak taleplerini yeniden gündeme taşımıştır. Mısır kadın hareketi üzerine çalışmaları ile tanınan Tarihçi Margrot Badran "*Feminists, Islam and Nation: Gender and the Making of Modern Egypt*" adlı kapsamlı çalışmasında Mısırlı kadınların Türkiye'deki gelişmelere bakışını şu ifadelerle anlatmıştır:

Siyasi haklar mücadelesinde, ilk kez bir Müslüman ülke olan Türkiye'de kadınların tüm siyasi haklara kavuşması, Mısır Feminist Birliği'nin elini güçlendiren/cesaret veren gelişmelerden biri olmuştur. Mısır Feminist Birliği 1923'ten itibaren Uluslararası Kadın Birliği'nin tüm kongrelerine katılmış ancak en geniş heyeti İstanbul'a göndermiştir (Badran 213).

²¹ L'Egyptienne Türkiye Özel Sayısı'na ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Davaz, Aslı. *Eşitsiz Kız Kardeşlik, Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2014. 216-221.

Mısır Feminist Birliği, Hüda Şaravi öncülüğünde, Türk kadınının kazandığı siyasal haklardan cesaret alarak siyasi hak talepleri noktasında yoğun bir çaba sarf etmesine karşın, gerek Mısır'daki iç siyasetin kadının siyasal haklarına sahip çıkmaması gerekse de II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu uluslararası gerginlikler nedeni ile amacına ulaşamamıştır. Mısır kadını seçme ve seçilme hakkını ancak 1956 yılında elde edebilmiştir (Badran 219).

1935 Kadın Kongresi ve Mısırlı Kadınlar

1935 yılı Türk Kadın Hareketi için son derece önemli bir yıl olmuştur. Uluslararası Kadınlar Birliği,²² ya da 1935 Türkçesiyle “Arsıulusal Kadınlar Birliği” 12. kongresini İstanbul'da düzenlemiştir. 18-24 Nisan 1935 tarihleri arası toplanan kongrenin ev sahibeliğini Türk Kadınlar Birliği üstlenmiştir (Toprak, “1935 İstanbul Uluslararası...” 24). Uluslararası Kadınlar Birliği'nin 12. kongresini İstanbul'da toplamasının ardında Türk kadınının siyasal haklarını elde edişi yatar. Birçok ileri Batı ülkesinde kadınların siyasal hakları kısıtlıyken, Türkiye gibi daha 20. yüzyılın başında kadının toplum yaşamına kapalı olduğu bir ülkede, seçme seçilme hakkını elde etmesi dünya kadın hareketi için örnek gösterilecek bir gelişmedir (Toprak, “Türkiye’de Siyaset ve Kadın...” 10). Kongre'nin Türkiye’de toplanmasının bir diğer nedeni de ekonomik nedenlerdi. Zira Uluslararası Kadın Kongresi, 1929 Ekonomik Bunalımı nedeni ile 6 yıldır toplanamamıştı. Türkiye, tüm masrafları üstlenerek mali sorunlarla boğuşan Birliğe olağanüstü koşullar sunmuştu. Ayrıca Kongre için tahsis edilen saray, gazeteciler için kurulan altyapı ve delegelere sunulan rahat çalışma ortamı da 12. Kongre'nin İstanbul'da toplanmasını sağlamıştır (Davaz 604).

²² Uluslararası Kadınlar Birliği (The International (Suffrage) Alliance of Women-IAW) 1902 yılında Washington'da toplanan Uluslararası Kadın Konseyi Toplantısı'nda alınan prensip kararı ile 1904 yılında Berlin'de resmen kuruldu. Birliğin kurucuları arasında Carrie Chapman Catt, Millicent Fawcett, Helene Lange, Susan B. Anthony, Anita Augspurg, Rachel Foster Avery ve Käthe Schirmacher yer alıyordu. 1904 kuruluş kongresinde “Kadın Anayasası” hazırlanmış ve her kongrede anayasaya metnine güncellemeler yapılmıştır. Birliğin ilk yıllarında ana faaliyet alanı, kadınların seçme ve seçilme hakkı olmuştur. 1. Dünya Savaşı ve iki savaş arası dönemde ise gündemde barış konusu da geniş olarak yer almıştır. Zira Birlik, 1. Dünya Savaşı süresince faaliyetlerini geçici olarak durdurmak zorunda kalmış, 1939-1946 yılları arasında ise 2. Dünya Savaşı nedeni ile toplantı yapılamamıştır. Birlik, dünya kadınlarını düzenlediği Uluslararası Kadınlar Kongreleri ile bir araya getirmiştir. 1904-2004 yılları arasında toplam 23 Kongre düzenlenmiş, bu kongrelerin 12.si 1935 yılında İstanbul'da düzenlenmiştir. Uluslararası Kadınlar Birliği günümüzde halen faaliyetlerine Birleşmiş Milletler çatısı altında devam etmektedir. Uluslararası Kadınlar Birliği hakkında geniş bilgi için bkz. *International Alliance of Women, International Alliance of Women Centenary Edition: Equal Rights - Equal Responsibilities 1904-2004*. Copy Centre t Gooi, Hilversum, 2004.

Türkiye, Kongre'nin İstanbul'da toplanmasına büyük önem vermiştir. Hazırlık çalışmaları Kasım 1934'te başlayan Kongre için hem Birlik yönetimi, hem Türk Kadınlar Birliği ve Türk Hükümeti oldukça titiz bir çalışma yürütmüştür. Hükümet, konferansın başarıyla icra edilmesine çok önem vermiş, Kongre için Yıldız Sarayı Köşkü tahsis edilmişti. İlk Türk kadın mebusları, dünya kadınlarına bu kongrede takdim edilmiş, Kongre, yeni Türk kadınının dünyaya açılan yüzünü ve Türk modernleşmesinin ulaştığı noktayı göstermek için iyi bir fırsat olarak görülmüştür. Bunun için hiçbir şey tesadüfe bırakılmamış, Kongre programının her ayrıntısı önceden planlanmıştır (Turan 37-38).

Türkiye'nin Kongre'ye verdiği önemin bir diğer göstergesi de Kongre için anı pulu basılması olmuştur. 23 Mart 1935 tarihli, 2958 sayılı Resmi Gazete'de yer alan özel kanun ile (Bkz. EK 3) İsviçre'de Les Chaux Matbaasında 15 pulluk bir seriden oluşan 1,5 milyon adet pul basılmıştır.²³ Pulların üzerinde 1935 yılına kadar Nobel Ödülü almış olan kadınlar bulunmaktaydı.²⁴ Nobel Ödülü almış kadınlar dışında, Uluslararası Kadınlar Birliği eski başkanlarından Carrie Catt Chapman, 4 farklı meslekten kadını resmeden anonim kadın fotoğrafları²⁵ ve Uluslararası Kadınlar Birliği logosunun bulunduğu pullar basılmıştır. Pulların üzerinde resmi bulunan tek Türk ise, Mustafa Kemal Atatürk'tür. (Bkz. EK 4). Atatürk'ün resminin basılı olduğu pulların üzerinde Fransızca olarak "Türk Kadının Kurtarıcısı" ibaresi bulunmaktadır. Kongre anısına basılan pullara 20 Para ile 100 kuruş arasında değişen değerler biçilmiş, pullar arasında en yüksek değer olan 100 kuruş ise sadece Mustafa Kemal Atatürk'ün resmedildiği pula layık görülmüştür. (Bkz. EK 5).²⁶

²³ Türkiye'nin 12. Uluslararası Kadın Kongresi anısına bastırıldığı pullar birçok açıdan önemlidir. Herşeyden önce 1930'lu yıllarda bir devletin, resmi posta pullarında kadınlarla ilgili üstelik uluslararası bir organizasyona ithafen pul serisi bastırması o dönem için gelenek dili bir gelişmeydi. 1935'te, kamusal alana girmek için mücadele eden kadınların, toplumun tüm kesimleri tarafından kullanılan pullarda yer almaları, dünya tarihinde bir ilkti. Dönemin en önemli iletişim aracı olarak kullanılan mektupların üzerinde yer alacak olan pullar, Türkiye Cumhuriyeti'nin medeni ve Batılı imajını tüm dünyaya göstermek açısından özel bir öneme sahipti (Davaz 621-622).

²⁴ 1903-1935 yılları arasında Nobel Ödülü alan kadınlar: Marie Curie, Bertha Von Suttner, Selma Lagerlöf, Grazia Deledda, Sigrid Undset, Jane Addams, İrene Joliot-Curie https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/lists/women.html (Web. 25 Şubat 2017).

²⁵ Pulların üzerinde bulunan anonim fotoğraflarda kadınlar sekreter, öğretmen, köylü-çiftçi, pilot olarak resmedilmiştir (Ökten 187). (Bkz. EK 7).

²⁶ Kongre anısına basılan pullar ile ilgili detaylı bilgi için bkz: *Türk Filateli Akademisi: Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi – 18.04.1935* <http://turkfilateliakademisi.org/wp-content/uploads/2015/09/Kadinlar-Kongresi.pdf> (Web. 1 Mart 2017) (Bkz. EK 7)

Türkiye'nin en ince ayrıntısına kadar hazırlandığı Kongre, Uluslararası Kadınlar Birliği'nin ilk defa Müslüman bir ülkede toplanacak olması açısından da büyük bir önem taşıyordu. Kongre'nin İstanbul'da toplanması, Batı basınında, günlük gazete ve dergilerde geniş yankı uyandırmıştır (Davaz 613).

Batılı kadınlar çağdaşlaşma sürecinde önemli ilerlemeler kat eden Türk kadınlarını ve Türkiye'yi merak ediyor, Doğulu kadınlar ise kendi mücadelelerine örnek teşkil edecek olan Türkiye'ye gelmek ve Kongre'ye katılmak için büyük bir heyecan duyuyordu. Doğulu kadınlar içerisinde en büyük heyecanı duyan Mısır kadınlıydı. Kongre'ye büyük önem atfeden ve gazeteci Suad Derviş imzası ile haftalar öncesinden başlayarak Kongre süresince özel yazı dizisi yayımlayan Cumhuriyet Gazetesi, 3 Nisan 1935 tarihinde "Uluslararası Kadınlar Kongresi" başlığıyla verdiği haberde Mısır'dan 50 delegenin geleceğini haber veriyordu. (Derviş, *Uluslararası Kadınlar Kongresi*). Kongre'ye katılmak üzere Hüda Şaravi başkanlığında İstanbul'a gelen Mısır heyeti, sadece resmi delegelerden oluşmuyordu. Mısır heyeti, Mısır Feminist Birliği üyeleri, Mısır Feminist Birliği gençlik kolu Şakikat üyeleri ve kalabalık bir gazeteci grubundan oluşuyordu (Davaz 652). Mısır heyeti İstanbul'a ilki 5 Nisan, ikincisi 12 Nisan 1935'te olmak üzere iki grup halinde gelmişti. İlk grup ile gelen Mısır heyeti ve Mısır Feminist Birliği başkanı Hüda Şaravi, Türk Kadınlar Birliği üyeleri ile birlikte ikinci grubu karşılamak üzere Galata Rıhtımına gitmiş ve burada önemli bir konuşma yapmıştır. Ulus ve Zaman (Bkz. EK 6) Gazetelerinde yer alan haberlerde, Şaravi'nin şu sözlerine yer verilmiştir:

Bu kongre bizim için bayramdır. Çünkü ilk defa yakın şarkta bir millet kadınının hukukunu tanımıştır ve onun topraklarında toplanıyoruz. Mısır'daki kadın hareketi çok geniştir. Ancak siz bizi geride bıraktınız. Artık Mısır'da peçe filen kalmamıştır. Şimdi biz de sizin gibi şapka giymekteyiz. Tiyatrolarımızda kafes kalmadı. Bütün Şarkta kadının hakkını ilk defa olarak tanıyan devlet Türkiye'dir (Zaman Gazetesi, 13 Nisan 1935).

İslam kadınlığı kurtuluşunu Atatürk'e borçludur. Bütün kadınlar Türk kadınlarının Atatürk devrindeki hürriyet haklarını örnek diye anlatmaktadır (Ulus Gazetesi, 18 Nisan 1935).

Mısır heyetinin ilgisi sadece Kongre ile sınırlı kalmamıştır. Görüldüğü üzere Kongre açılışından 13 gün önce Türkiye'ye gelmeye başlayan Mısır heyeti, özellikle de heyet başkanı Hüda Şaravi, tüm basın açıklamalarında ve resmi beyanlarında ifade ettiği üzere hayran olduğu ve örnek aldığı Türkiye'de gözlemler yapmış, Türk

basını ve özellikle de Türk kadınları ile iletişim içinde olmaya gayret göstermiştir. Nitekim Kongre açılışından iki gün önce, heyeti ile birlikte Taksim Cumhuriyet Anıtı'nı ziyaret edip, çelenk bırakan Şaravi, basın mensuplarına yine önemli açıklamalarda bulunmuştur. 16 Nisan 1935 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, Şaravi'nin konuşmasını "nutuk" olarak değerlendirmiş ve "Biz Türkiye'ye Hayran Olmağa Geldik" başlıklı haberde (Bkz. EK 8), Şaravi'nin ağzından şu ifadeler yer vermiştir:

Heyetimiz, kendisini bütün dünyanın teveccüh ve hayranlığına mazhar kılan, hürriyet ve müsavat prensiplerinin galibiyetini temsil eden bu abide önünde, Mısır kadınları namına Türkiye Cumhuriyeti'ni selamlar! Vatanın kurtuluşunda cins farkı gözetmeksizin Türk kadınlığına bahşettiği mevkiden dolayı duyduğu derin memnuniyeti Türkiye'nin kurtarıcısı kemal Atatürk'e izhar için bu fırsattan istifade eder ve cesaretle başladığı bu büyük ıslahatı tamamlaması için, uzun ömre mazhar olmasını Allah'tan dua eder (Derviş 16 Nisan 1935).

12. Uluslararası Kadın Kongresi, tüm delegelerin İstanbul'a gelmesi ile 18 Nisan 1935 tarihinde Yıldız Sarayı Köşkü'nde, otuzdan fazla ülkeden gelen 300'den fazla delege ve misafirin katıldığı merasim töreni ile açılmıştır. Açılış konuşmasını İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ yapmış, ardından Türk Kadınlar Birliği başkanı Latife Bekir ve Uluslararası kadınlar Birliği Başkanı Corbet Ashby birer konuşma yapmıştır (Toprak, "1935 İstanbul Uluslararası..." 25). (Bkz. EK 9). Açılış merasimi sonrasında Kongre Başkanının teklifi üzerine Mustafa Kemal Atatürk'e bir teşekkür telgrafı çekilmiştir.²⁷ Konuşmaların ardından Latife Bekir'in daveti üzerine milletvekili seçilmiş olan 17 Türk kadın vekil, alkışlar ve tezahüratlar arasında kürsüye çıkmıştır (Derviş, *Türk Kadınının Zaferi*). Kongre'ye ilişkin gazete manşetlerine bakıldığında, Kongre'nin birinci gündeminin "kadın sorunları", ikinci gündeminin ise "barış" olduğu anlaşılmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi, 19 Nisan 1935 tarihinde (Bkz. Ek 10) iki başlıkta duyurduğu Kongre açılışına dair şu ifadeleri kullanmıştır: "*Türk Kadınının Zaferi*" ve "*Kadın için hak beraberliği, insanlık için barış istiyoruz*" (Derviş, *Türk Kadınının Zaferi*).²⁸

²⁷ Mustafa Kemal Atatürk'e gönderilen telgraf metninde şu ifadeler yazılıydı: "*Uluslararası 12. Kadınlar Kongresi, size gösterdiğiniz teveccühten dolayı en samimi teşekkürlerini ve Türk kadınlığına bahşettiğiniz serbesti için sevincini arz eder*" (Davaz 683).

²⁸ Kongre'nin, dünyanın hızla 2. Dünya Savaşı'na doğru sürüklendiği bir dönemde toplanmış olması nedeniyle, "barış" mesajlarının hâkim olması son derece önemlidir. Nitekim, Kongre'ye katılan ülkeler arasında Hitler Almanyası ve Mussolini İtalyasından temsilciler yoktur. Sadece bu ayrıntı bile, Kongre'de verilen barış mesajlarını açıklamaktadır.

Kongre'deki tüm faaliyetlere yoğun bir şekilde katılım gösteren heyetlerin başında gelen Mısır heyetinin ilgisi ve önceliği de Türk kadınının Cumhuriyet ile birlikte elde ettiği haklar ve barış olmuştur. Mısır heyeti delegeleri Kongre süresince önemli komisyonlarda aktif olarak görev almış, heyet başkanı Şaravi, hem Kongre'de yaptığı konuşmalarla hem de gazetecilere verdiği mülâkatlarla ön plana çıkmıştır. Kongre'nin ikinci gününde kürsüye çıkan Şaravi, akıcı Türkçesi ile hazirûnu ve tüm Türk kadınlarını selamlayarak başladığı konuşmasında İstanbul'un Asya ile Avrupa'yı birleştiren bir şehir olması nedeni ile Şark ve Garb'ı birleştirecek bir örnek teşkil ettiğini ifade etmiştir. Şark ve Garb arasındaki birlikteliğin önündeki engellerin Mustafa Kemal Atatürk'ün dâhi eli ile ortadan kaldırıldığını dile getiren Şaravi, Şark ve Garb kadınları arasındaki irtibatın muhafaza edilmesini ise Türk hemşirelerine bıraktığını söyleyerek, alkışlar arasında kürsüden inmiştir (Derviş, *Kadınlar Kongresinde İkinci Gün*). Değindiği üzere, Kongre süresince ön planda yer alan isimlerden olan Şaravi, 24 Nisan'da yapılan son oturumda Uluslararası Kadın Birliği'nin başkan yardımcılığı görevine getirilmiştir (Davaz 725).

Mısır Kadınları ve Atatürk

Kongre'nin kapanışı sonrasında, Birlik başkanı Ashby ve beraberindeki 31 kişilik heyet Mustafa Kemal Atatürk'e teşekkürlerini sunmak üzere 25 Nisan'da Ankara'ya gitmiştir. (Bkz. Ek 11) Ankara'ya gidecek heyette yer alan Hüda Şaravi, Mustafa Kemal Atatürk tarafından tahsis edilen bir vagon ile Haydarpaşa Garı'ndan Ankara'ya hareket etmeden önce gazetecilere verdiği röportajlarla yine ön plana çıkan isim olmuştur. Şaravi, 24 Nisan 1935 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan beyanatında Ankara'ya gidiyor olmaktan duyduğu heyecanı şu ifadelerle dile getirmiştir:

Bütün dünyayı hayrette bırakan şahsiyeti, kimsenin göstermediği cesareti gösteren büyük adamı görmek, kendisini tebrik etmek en büyük dileğimdir. Yeni Türkiye'ye geldikten sonra onu yaratan adamı görmeden memleketime dönmüş olsaydım cidden esef edecektim (Derviş, 26 Nisan 1935).

26 Nisan 1935 tarihinde Ankara'ya varan heyeti, Ankara Garı'nda kadın milletvekilleri karşılamıştır.²⁹ Mustafa Kemal Atatürk tarafından Çankaya Köşk'ünde kabul edilen Uluslararası Kadınlar Birliği heyeti, Atatürk'e şükranlarını sunup bir süre sohbet etmiş, Mustafa Kemal Atatürk'e olan hayranlığını ve saygısını her fırsatta dile getiren Hüda Şaravi görüşme hakkındaki duygularını, anılarında şu ifadelerle aktarmıştır:

İstanbul Konferansı bittikten sonra, çağdaş Türkiye'nin kurtarıcısı Mustafa Kemal Atatürk'ün düzenlediği törene katılmak için davet aldık ve Ankara'ya gittik. Davetli delegeler olarak, içinde kütüphane olan bir salonda yarım daire şeklinde durduk. Birkaç dakika sonra kapı açıldı ve Atatürk tüm ihtişamı ve yüceliği ile içeriye girdi. Hepimizi büyük bir hayranlık ve saygı duygusu sardı. Kendisiyle tercümanlıksız, direk Türkçe olarak konuştum. Uluslararası Kadın Komisyonu vekili olan Müslüman-Doğulu bir kadının önünde durması ve yönettiği Türkiye'nin kurtuluş hareketini bir Müslüman kadın olarak takdir ettiğimi Türkçe ifade etmem eşsiz bir manzaraydı! Kendisine şu sözleri söyledim: "Türkiye'nin bu ideali, İslam ülkelerinin büyük kardeşinin (Türkiye'nin) bunu yapması Şark devletlerini kadın hakları konusunda yüreklendirdi. Türkler sizi "Atatürk" olarak gördülerse de ben diyorum ki bu yetmez; siz bizim için "Ata Şark"sınız" (Şaravi 325)³⁰. (Bkz. EK 12).

Şaravi'nin anılarında da ifade ettiği sözleri Türk basınında da geniş yer bulmuştur. Suad Derviş, 28 Nisan 1935 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Şaravi'nin Atatürk ile yaptığı görüşmeyi Hüda Şaravi'nin fotoğrafı ve "Mısır Kadınları ve Atatürk: Siz O'na Atatürk diyorsunuz. Biz O'nu Ataşark diye anarız" başlığı ile vermiştir. (Bkz. EK 13). Türk basınının Mısır heyeti ve Şaravi'ye olan ilgisi, heyet Türkiye'den gidene değin ve hattâ 1935 yılı boyunca devam etmiştir. Cumhuriyet Gazetesi 1 Mayıs 1935 tarihli nüshasında "Mısırlı Misafirlerimiz Gittiler" başlığı ile Mısır heyetini, deyim yerindeyse uğurlarken, yine Cumhuriyet Gazetesi 29 Mayıs 1935 tarihli nüshasında, Hüda Şaravi'nin Mısır basınına Mustafa Kemal Atatürk ve

²⁹ Heyet, Ankara'da İsmet İnönü Kız Sanat Enstitüsü, Ziraat Enstitüsü ve halk evlerini ziyaret etti. Heyet, Dışişleri Başkanvekili Şükrü Kaya tarafından verilen öğle yemeğinden sonra Mustafa Kemal Atatürk ile görüştü (Davaz 731).

³⁰ Şaravi anılarında ayrıca Mısır'ın kadın-erkek eşitliği konusunda çağın gerisinde kaldığını, ancak, Türk kadınının Atatürk'ün kadın haklarına verdiği destek sayesinde büyük bir ilerleme gösterdiğini dile getirmiştir (Şaravi 270).

Türk kadını ile ilgili verdiği röportaja yer vermiştir. Şaravi, söz konusu röportajda Atatürk'e "Ata Şark" dediğini ve Atatürk'ün "Şark'ın Babası" olduğunu bir kez daha dile getirmiştir.

Belgeler ışığında görüldüğü üzere Mısır kadınları İstanbul'da gerçekleştirilen 1935 Kongresi'nden son derece etkilenmiş, zaten yakından takip ettikleri "Türk kız kardeşleri" ile sıcak bağlar kurmuştur. Hüda Şaravi ve Mısır Feminist Birliği üyeleri, Kongre ile ilgili izlenimlerini gerek kendi yazılarıyla gerekse de basına verdikleri röportajlarla Mısır kadınlarına aktarmıştır. Önceki bölümlerde de değinildiği üzere Mısır Feminist Birliği'nin resmi yayın organı *L'Egyptienne*'nin Mayıs 1936 tarihli 114. sayısı "Türkiye Özel Sayısı" olarak çıkmış, derginin kapağında da Mustafa Kemal Atatürk yer almıştır (Davaz 217). *L'Egyptienne*'nin Ocak 1939 tarihli 151. sayısında da 10 Kasım 1938'de hayata veda eden Mustafa Kemal Atatürk anısına özel bir bölüm ayrılmıştır. (Bkz. EK 14). Dergi'de Atatürk dışında İsmet İnönü'nü de fotoğrafı ile birlikte yer almış, ayrıca Türk Kadın hareketinin tarihi ve 1935 İstanbul Kongresi hakkında fotoğraflar ve makaleler yer almıştır (*L'Egyptienne*, Mayıs 1936).

Mısır kadınlarının Türkiye'ye bakışı konusu uzun yıllar boyunca Mısır'da tartışılmıştır. Mısır kadın hareketi üzerine çok sayıda çalışması bulunan Mısırlı Tarih Profesörü Younan Labib Rizk, Mısır'ın en köklü gazetelerinden, haftalık *Al Ahram Gazetesi*'nin 2-8 Eylül 2004 tarihli, 706. sayısında yayımlanan makalesinde, Mısır kadınlarının Türkiye'yi model aldığını şu ifadelerle aktarmıştır:

Mısır feminist hareketinin tartışmasız lideri Hüda Şaravi, kadınlarına bir köle döneminden sonra tam olarak haklarını tanıyan Kemal Atatürk'ün Türkiye'sini rol model olarak almıştır. Şaravi, Türkiye'de kadın hakları konusunda yaşanan ilerlemenin "Atatürk'ün sihirli değnekleri" ile gerçekleştiğine inanıyordu.

Mısır kadın hareketi, özellikle Hüda Şaravi üzerine çalışmaları bulunan Margrot Badran ise Mısır kadın hareketini ele aldığı çalışmasında, başta *L'Egyptienne* dergisi olmak üzere Mısır'da yayımlanan kadın dergilerinin peçe ile mücadelenin önemi üzerine yaptıkları yayınlarda, Türkiye ve Lübnan gibi iki Müslüman ülkedeki peçesiz kadınların fotoğraflarına yer vererek, Mısırlı kadınları peçeye karşı tavır almaya yönlendirdiğini ifade etmektedir (Badran *Modern Egypt* 93). Badran aynı çalışmasında Mısırlı feministlerin, özellikle toplumsal gelişme ve siyasi haklar mücadelesinde Türk kadınlarını yakından izlediğini de dile getirmektedir (Badran 213).

Sonuç

Türk kadınlarının Tanzimat ile başlayan, Meşrutiyet ile şekillenen hak mücadelesi, Cumhuriyet ve Atatürk devrimleri ile birlikte anlam kazanmıştır. Atatürk Türkiye'sindeki toplumsal dönüşüm içinde gelişen kadının konumunu en yakından izleyen toplumlar, birçoğu Manda yönetimi altında olan ya da Krallık ile yönetilen Doğu toplumlarıydı. Özellikle birçoğu Osmanlı bakiyesi olan Ortadoğu'nun Arap ülkelerindeki kadınlar, Türkiye'yi yakından izlemiş, bu ülkelerden Mısır'daki kadınlar ise Türkiye'yi rol model olarak almıştır. Mısır Feminist Birliği'nin öncülük ettiği Mısır kadınları, Atatürk devrimleri ile Türk kadınının elde ettiği medeni, hukuki, toplumsal ve siyasi haklar ile cesaret bulmuştur.

Mısırlı aydın kadınlar, 1935 yılında İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Kadınlar Birliği'nin 12. Kongresi'ne büyük önem atfetmiştir. 1935 Kongresi, düzenlendiği dönem itibari ile her ne kadar Türk diplomasi tarihinde gerektiği ilgiyi görmemiş olsa da, mevcudiyetinin sınırlarını aşan diplomatik bir başarıdır. Dünyayı sarsan 1929 Ekonomik Bunalımının etkileri devam ederken yıllarca süren savaşlardan çıkıp henüz çok yeni kurulmuş, ekonomik ve siyasi olarak devrimlerin devam ettiği Türkiye'nin, böylesine uluslararası bir organizasyonu maddi-manevi olarak başarıyla üstlenmesi, büyük bir diplomatik zaferdir. Bir diğer taraftan 2. Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin duyulduğu, Faşizmin hâkimiyeti altına giren Almanya ve İtalya tarafından dünyanın yeni ve kanlı bir savaşa doğru sürüklendiği bir dönemde Kongre'de kadınların dilinden "barış" mesajı verilmesi de dünya tarihi açısından ayrıca not düşülmesi gereken bir konudur. Dünyanın ekonomik ve siyasi olarak bu denli kaotik bir süreçten geçtiği bir dönemde Türkiye, 1935 Kongresi ile bir anlamda Cumhuriyet modernleşmesi ile kavuştuğu yeni kimliğini diplomatik dille dünyaya tanıtmıştır. Kongre'nin bu özellikleri, zaten en başından bu yana Türkiye'yi örnek alan Mısırlı kadınları, kadın hakları bağlamında Türkiye'yi daha yakından izlemeye yöneltmiştir. Zira Mısırlı kadınlar, Türkiye'den aldıkları cesaret ile Kongre sonrasında yoğun bir şekilde siyasi haklar için çalışmalara başlamışlardır. Ne var ki Türk kadınları kadar şanslı olmayan Mısırlı kadınların siyasi haklar konusundaki mücadelesi, Mısır toplumunun özellikle de siyasilerin henüz kadın konusunda yeterli olgunluğa erişmemiş olması nedeni ile ancak 1956 yılında başarıya ulaşmıştır. Kronolojik olarak gecikmiş bir başarı gibi görünse de, Mısırlı kadınların hak mücadelesini başlatan ve bu konuya hayatlarını vakfeden Hüda Şaravi ve arkadaşları, Türk kadınları ve Mustafa Kemal Atatürk'ü ilham

kaynağı olarak görmüştür. Hüda Şaravi'nin ifadesi ile Türk kadınının zaferi Mısır kadınlarına ışık olmuştur.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, Nermin. *Söylemden Protestoya: Türkiye'de Kadın Hareketi'nin Dönüşümü, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı, 1998.

Al Ahram Weekly 2-8 Eylül 2004.

Al-Ali, Nadjé S. *The Women's Movement in Egypt, With Selected References To Turkey, United Nations Research Institute for Social Development Programme on Civil Society and Social Movements*. Paper Number 5, April 2002.

Aliye, Fatma. *Nisvan-ı İslam*. İstanbul: Kesit, 2012.

Arabacı, Hacı Murat. "Millî Mücadelenin Hazırlık Safhasında Halide Edib Adıvar'ın Faaliyetleri ve Mustafa Kemal Atatürk." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (2007): 271-294.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1997. C. II.

Badran, Margot. *Feminists, Islam and Nation: Gender and the Making of Modern Egypt*. New Jersey: Princeton University Press, 1994.

Beckstrand, Lisa. *Deviant Women of the French Revolution and the Rise of Feminism*. New Jersey: Fairleigh Dickinson University Press, 2009.

Berkes, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi, 2002.

Bulut, Sedef. "Türkçülerin Penceresinden Osmanlı'da Kadın Meselesi Ve Orta Asya Referansı." *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10 (2013): 313-336.

Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis, 2016.

Davaz, Aslı. *Eşitsiz Kız Kardeşlik, Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2014.

Derviş, Suad. "Biz Türkiye'ye Hayran Olmağa Geldik." *Cumhuriyet Gazetesi* 16 Nisan 1935.

---. "Dünya Kadınları Ankara Yolunda." *Cumhuriyet Gazetesi* 26 Nisan 1935.

---. "Kadın İçin Hak Beraberliği, İnsanlık İçin Barış İstiyoruz." *Cumhuriyet Gazetesi* 19 Nisan 1935.

- . "Kadın Misafirlerimiz." *Cumhuriyet Gazetesi* 13 Nisan 1935.
- . "Kadınlar Kongresinde İkinci Gün." *Cumhuriyet Gazetesi* 20 Nisan 1935.
- . "Türk Kadınının Zaferi." *Cumhuriyet Gazetesi* 19 Nisan 1935.
- . "Uluslararası Kadınlar Kongresi." *Cumhuriyet Gazetesi* 3 Nisan 1935.
- Emin, Kasım. *The Liberation of Women and the New Woman*. Cairo: The American University in Cairo Press, 2004.
- Fahmy, Khaled. "Women, Medicine, and Power in Nineteenth-Century Egypt." *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Ed. Lila Abu-Lughod. New Jersey: Princeton University Press, 1998. 47-49.
- Feyzioğlu, Turhan. "Atatürk ve Kadın Hakları." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* II. 6 (1986): 585- 601.
- Gelgeç Bakacak, Ayça. "Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme." *Atatürk Yolu Dergisi* 44 (Güz 2009): 634-635.
- Güzel, Şehmus. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Toplumsal Değişim ve Kadın." *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. C.3. İstanbul: 1985. 858.
- International Alliance of Women, International Alliance of Women Centenary Edition: Equal Rights - Equal Responsibilities 1904-2004*. Copy Centre 't Gooi, Hilversum, 2004.
- İçke, Ayşen. *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2014.
- İnan, Afet. *Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1982.
- Kadın Eserleri Kütüphanesi Bibliyografya Oluşturma Komisyonu. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*. İstanbul: Metis, 1993.
- Kadıoğlu, Süheyla. *Batı Ülkelerinde Kadın Hareketleri/ 20 Yüzyıl ve Kadın*. İstanbul: Gri, 2005.
- Kaplan, Leyla. *Cemiyetler ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1998.
- Karakışla, Yavuz Selim. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Savaş Yılları ve Çalışan Kadınlar, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti (1916-1923)*. İstanbul: İletişim, 2015.

- Kaymaz, İhsan Şerif. "Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu." *Atatürk Yolu* 46 (Güz 2010): 333-366.
- Landes, Joan B. *Women And The Public Sphere In The Age Of The French Revolution*. New York: Cornell University Press, 1990.
- L'Egyptienne, Mayıs 1936.
- "Mısır Heyeti." *Akşam Gazetesi* 6 Nisan 1935.
- Moghadam, Valentine. *Modernizing Women: Gender and Social Change in the Middle East*. London: Lynne Rienner Publishers, 1993.
- Nobel Prize Awarded Women*. Web. 25 Şubat 2017.
- Oruç G. Selin. *Türk Kadınlar Birliği (1924-1935)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010.
- Ökten, Nazlı. "1935 İstanbul Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi, Otuz Yurdun Kadını." *Tarih ve Toplum Dergisi* 219 (2002): 183-187.
- Ramdani, Nabila. "Women in the 1919 Egyptian Revolution: From Feminist Awakening to Nationalist Political Activism." *Journal of International Women's Studies* 14.2 (2013): 39-52.
- Sarısamam, Sadık. "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kadın Kıyafetleri Meselesi." *Atatürk Yolu* 21 (Mayıs1998): 101-105.
- Serebryakova, Galina. *Fransız Devrimi'nde Kadınlar*. Çev. Ahmet Açıan. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1998.
- Sharawi Lanfranchi, Sania. *Casting Of the Veil: The Life of Huda Shaarawi: Egypt's First Feminist*. London: I. B. Tauris, 2014.
- Sharawie, Houda. *Müzzakerat'ül Houda Sharawie*. Al Kahire: Muassasat-ul Handavi Lilttaelim Walththakafa, 2013.
- Sledziewski, Elisabeth. *Dönüm Noktası Olarak Fransız Devrimi, Kadınlar Tarihi*. Cilt IV. Ed. Georges Duby ve Michelle Perrot, Çev. Ahmet Fethi. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2005. 39-51.
- Thompson, Jason. *A History of Egypt: From Earliest Times to the Present*. New York: Anchor Books, 2009.
- Toprak, Zafer. "1935 İstanbul Uluslararası 'Feminizm Kongresi' ve Barış." *Düşün* 24 (Mart 1986) 24-29.

- . "Halk Fırkası'ndan Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası." *Tarih ve Toplum* 51 (Mart 1988) 30-31.
- . *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016.
- . "Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası'ndan Arsiulusal Kadınlar Birliği Kongresi'ne (1923-1935)." *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* 2 (1994) 5-13.
- Turan, Meryem. "1935 Kongresi Arşivi İlk Uluslararası Kadın Kongresinin Belgeleri." *Toplumsal Tarih* 75 (Mart 2000) 37-38.
- Türk Filateli Akademisi: Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi – 18.04.1935*. Web. 1 Mart 2017.
- Ulus Gazetesi*. 18 Nisan 1935.
- Zaman Gazetesi*. 13 Nisan 1935.
- Zihnioğlu, Yaprak. "Kadın İnkılabı." *Tarih ve Toplum* 207 (Mart 2001): 27.

EKLER

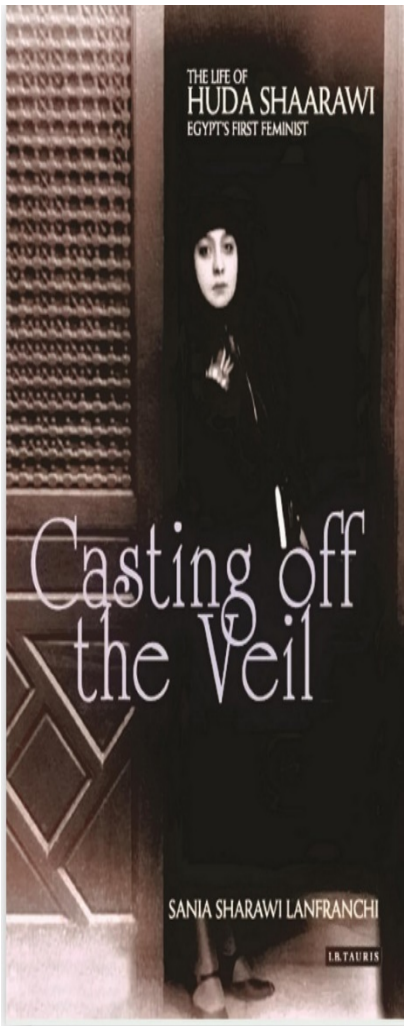
EK 1

**Mısır Feminist Birliği Yönetim Kurulu:
Ceza, Hüda, Mary
Kahil, Regina Hayat, İnayat Sultan, Şerifa Riyad**

Kaynak: Sharawi Lanfranchi, Sania. Casting Off the Veil: The Life of Huda Shaarawi, Egypt's First Feminist, London: I.B.Tauris, 2014.

EK 2

- Casting off the Veil -

Huda led the Egyptian delegation to visit the national monument commemorating the foundation of the Turkish Republic and pay tribute to this Turkish symbol of freedom and equality. Huda spoke a few words in Turkish to Mustafa Kemal Atatürk, to whom she declared that he was not merely, as his title indicated, the father of all Turks, but rather a father to the whole Orient. He was, she said, 'Atatürk', father of the whole East. Her personal bonds with Turkey inspired her to make this declaration. Huda sincerely believed, as had Mustafa Kemal and her brother in the past, that in the days of its strength the Ottoman Empire had been the best protection for the whole region. She also congratulated Atatürk for having granted women in the new Turkey the same rights as men. Coblen-Abby in her capacity as the President of the IAW then held a press conference for the Turkish journalists at the Pera Palace Hotel, where, over ten, many of the delegates spoke about their concerns and hopes for the outcome of the congress. Two days of preparatory sessions followed. Various items were added to the agenda arising out of the particular interests of the various delegations, but the six principal items on the agenda were peace, the civil status of women, equal working conditions for women and men, the abolition of double standards in morals, suffrage, and the nationality of married women.

On 18 April 1915, the opening session of the congress took place in the great hall of the Yıldız Palace, which was so full that some of the audience had to stand in a corridor outside listening to the speeches relayed on loudspeakers. No flag were displayed except the host country's flag and the white flag of the IAW, which had the word 'Justice' printed on a white background, 'as a symbol of unity and justice between races, nationalities and religions.'¹⁹ The Governor of Istanbul spoke a few words of welcome, after which the opening address was given by Latife Bekir, the great Turkish feminist and national heroine. Coblen-Abby moved a motion of thanks to President Atatürk for his support to the feminist movement. The re-election of Margery Coblen-Abby as President of the IAW, though a formality, was another cause for

- The natural enemies of war -

celebration. Coblen-Abby then gave her own address, outlining the situation and achievements of the IAW.

Peace, however, was the main theme. Malvina Seller reported that three members of the executive committee, Rosa Manus, Christina Bakkes Van Boven and herself, had visited Egypt, Syria and Palestine to see for themselves the situation on the ground, and spread the culture of peace. One thing she had noticed, she said, was that, 'in the Arab countries, despite the fact that people suffer from the crisis as anybody else, they complain much less than the Europeans. On the other hand, their moral needs are articulated more acutely. There is less talk about demands, but more about justice and peace.'

She said she believed that the Westeners would had a great deal to learn from the East about the power of spiritual values, and that only on the basis of such values could peace be reached.²⁰

Huda spoke about cooperation between East and West. She pointed to the city of Istanbul itself as an instance of such a possibility. 'In

- Casting off the Veil -

Istanbul,' she said, 'the two continents, the European and the Asian, reflect every day their serene beauty in the limpid waters of the Bosphorus, thus perfectly symbolizing the brotherliness of these two worlds.' She named the four Arab organizations that had joined the IAW since its last congress. She also praised Atatürk as his country's saviour, and added that she placed her hope in Turkey's capacity to act as a link between East and West, so that 'this sincere and fraternal cooperation that we all ardently desire, be effectively realized in a brief time for the greatest good of humanity.'²¹ Over the following days, as the congress continued its work, Huda was particularly satisfied by the participation of the Arab associations newly affiliated to the IAW, which she felt could only help to identify a solution to the increasingly painful situation created by the arrival of more Jewish immigrants in Palestine. At the same time, she was conscious of the need to save the Jews of Europe by quelling the brutality that prevailed there.

Meanwhile, the magnificence of the park in which the Yıldız Palace stood was a constant source of pleasure and wonder, together with the weight of history of the Ottoman Empire associated with its palaces and pavilions. The delegates were in contact with nature in all its beauty, and felt simultaneously that they could almost reach out to touch history, at a time when the uncertain destiny of the world continued to unfold with no safe haven in view.

Sailing from Istanbul, Fatma Rabah, Laila Thabit, Citis Nebesawi, Nedaa Mulu, Hava Ibra, Huda, Hana Ibra Shaki, Esther Wines, Hana Shaki.

EK 3

T.C. Resmî Gazete

Tesis tarihi: 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve yazı işleri için Başvekkâlet Neşriyat Müdürlüğüne müracaat olunur	23 MART 1935 CUMARTESİ	SAYI: 29'8
--	---------------------------	------------

KANUN

Uluslararası Kadınlar Birliğinin İstanbulda yapılacak toplantısı münasebetile bastırılacak hatıra posta pullarına dair kanun

Kanun №: 2673

Kabul tarihi: 13/3/1935

Madde 1 — Uluslararası Kadınlar Birliğinin bu yıl içinde İstanbulda yapılacak toplantısı münasebetile bağlı listede yazılı 8 222 500 aded (127 855 000) kuruşluk hatıra posta pullu çıkarmak için Nafia Vekâletine salâhiyet verilmiştir.

Her pul üzerindeki kıymetin yarısı posta kıymeti, diğer yarısı da munzam kıymettir.

Madde 2 — Birinci maddede yazılan pullar Hükümet sâmine ve Hükümetin murakabesi altında Uluslararası Kadınlar Birliği tarafından bastırılacaktır.

Bu pulların basma, murakabe, bir taraftan diğer tarafa yollama ve diğer her türlü masrafları Uluslararası Kadınlar Birliğine aittir.

Madde 3 — Bastırılacak pullardan:

A - 1500 serisi posta idaresine

B - Basma, yollama ve sair masraflara tekabül edecek miktarı Uluslararası Kadınlar Birliğine verilir.

C - Geri kalanı da posta idaresile Uluslararası Kadınlar Birliği tarafından İsviçrede Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ayın edeceği bir bankaya yatırılır ve posta idaresile Kadınlar Birliği tarafından lüzum görüldüğü miktarda alınarak satışa çıkarılır.

Madde 4 — C fıkrasındaki pullar satılınca asıl posta kıymeti üzerinden tutarı posta idaresine ve munzam kıymetin tutarı da Uluslararası Kadınlar Birliğine verilecektir.

Madde 5 — Bu pulların müraselaatta kullanılması gönderenin isteğine bağlıdır.

Madde 6 — Bu pullar en geç 1935 takvim senesi sonuna kadar satılabilir. Bu tarihe kadar satılmamış pullar Nafia Vekâletinin seçeceği bir heyet huzurunda yok edilecektir.

Madde 7 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu kanunun hükümlerini yerine getirmeğe Naha Vekili memurdur.

Uluslararası Kadınlar Birliğinin 1935 yılında İstanbulda akdedeceği kongre münasebetile çıkarılacak hatıra posta pullarının listesidir

Her birinin değeri		Başlıy miktari		Değeri mecmua	
Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Kuruş
0	20	+	20	1 000 000	500 000 + 500 000
1	+	1		1 000 000	1 000 000 + 1 000 000
2	+	2		1 000 000	2 000 000 + 2 000 000
2	20	2	20	1 000 000	2 500 000 + 2 500 000
4	+	4		1 000 000	4 000 000 + 4 000 000
5	+	5		500 000	2 500 000 + 2 500 000
7	20	+	20	500 000	3 750 000 + 3 750 000
10	+	10		500 000	5 000 000 + 5 000 000
12	20	+	20	500 000	6 250 000 + 6 250 000
15	+	15		300 000	4 500 000 + 4 500 000
20	+	20		300 000	6 000 000 + 6 000 000
25	+	25		300 000	7 500 000 + 7 500 000
30	+	30		100 000	3 000 000 + 3 000 000
50	+	50		100 000	5 000 000 + 5 000 000
100	+	100		100 000	10 000 000 + 10 000 000
285	00	+	00	8 200 000	63 500 000 + 63 500 000 — 127 000 000
Posta idaresine hesap harici bırakılacak				22 500	427 500 + 427 500 — 855 000
1 500 tam seri				8 222 500	127 855 000

EK 4

Türk Filateli Akademisi: Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi – 18.04.1935

EK 5

**tedavüle verilmiş
100 kr.+100 kr.
değerinde
Kemal Atatürk
portreli pul**

Kaynak:

**“Türk Filateli Akademisi: Kadın Hakları
Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi –
18.04.1935” Raporu**

EK 6

13 Nisan 1935

Sıra 1 Numara: 282

ZAMAN

Sabahın Çihil Sayısı Gazetesi Fahi Hür İsim 1 Kurmuş

Üç devletin Almanyaya karşı tesa-nütlerini ilân etmeleri bekleniyor

"Kadınların da Cemiyeti Akvamı olmalı"

Dün de bir çok murahhas geldi

Avrupada yeni askeri ittifaklar

Fransa - Rus İtilafından sonra İtalya - Fransa itilafı?

Dünya nasıl olmalıydı?

Tayyare piyanosu talileri

Filimcilğin ırgüzü

Beynelmilel kadınlar birliği kongresi münaseletiyle memleketinde şahanecek pafler

Dün de bir çok murahhas geldi

"Kadınların da Cemiyeti Akvamı olmalı"

Merkezi Türkiye'de olmak üzere "kadınlardan mürekkep milletler cemiyeti, isteniyor - Mısır, Hint, Amerika ve Avustralya murahhasları geldiler

Merkezimizde bugünkü günlerde Amerika Birliği kongresinde Amerikalı kadınlar birliği ile ilgili olarak bir çok murahhas kadın memleketimize gelmişlerdir.

Bu kongre Amerika kadınlar birliği için çok önemde bir toplantıdır. Mısır, Hint, Amerika ve Avustralya kadın birliği temsilcileri de bu toplantıya katılmaktadırlar.

1935 ve 1935 kadınlardan mürekkep milletler cemiyeti isteniyor.

1 - Çihil sulu memleketi

Mısır heyeti reisinin beyanati

Mısır heyeti murahhasası reisini Bayan Şaravi Paşa gazetemiz namına kendisiyle görüşen arkadaşımıza şunları söylemiştir:

"— Bu kongre bizim için bir bayramdır. Çünkü ilk defa olarak yakın şarkta bir millet kadınının hukukunu tanımıştır, ve onun topraklarında toplanıyoruz.

Mısırdaki kadın hareketi çok geniştir. Ancak siz bizi geride bıraktınız. Artık Mısırdaki peçe filen kalmamıştır. Şimdi bizde sizin gibi şapka giymektiriz. Tiyatrollarımızda kafes kalmadı.

Mısır kadınlığı ve sulh Kadının sulh işindeki rolünü soruyorsunuz. Bu rol çok büyüktür. Kadın her şeyden evvel anadır ve bizde ataya yeni yetişen nesil ilk terbiyeyi anadan alır.

Bizim istediğimiz en mühim şeylerden biri, nasıl ki erkeklerin bir Cemiyetiyakvamı vardır, kadınların da bir Cemiyetiyakvamı olmalıdır. Bunun Mükararları da mutlaka Türkiye olmalıdır. Çünkü o, bütün Şarkta kadının hakkını ilk defa olarak tanıyan devlettir."

EK 7

Courvoisier matbaası tarafından Posta İdaresi ve şahıslara bedelsiz verilmek üzere hazırlanmıştır. Matbaa bu örnek baskıları genelde bir deftercik içinde dağıtmıştır. Örnek baskılar Eselerin son halidir ve çok miktarda basılmıştır. (üçer tabaka)

Kaynak: "Türk Filateli Akademisi: Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi – 18.04.1935" Raporu

EK 8

Hayat Ansiklopedisi 78 inci cüzü çıktı

Cumhuriyet

İSTANBUL - CARALIOĞLU

Sabı 16 Nisan 1935

Lenevrede dünkü içtima

Uluslar Derneği Konseyi Tevfik Rüştü Arasın riyasetinde toplandı

Hayatın bilmesi ilahî hüsnâ. Mübâharatın rituelâtı. Rumuzların şifreleri. Feriyanın elâyeti. Eâ lahuğâti. İstâzâtu. Şifâhuğâti.

Hayatın bilmesi ilahî hüsnâ. Mübâharatın rituelâtı. Rumuzların şifreleri. Feriyanın elâyeti. Eâ lahuğâti. İstâzâtu. Şifâhuğâti.

Stresa konferansının en mühim bir neticesi: Fransız-İtalyan ittifaki

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

Konferans sulten fazla Stresaya reklam oldu!

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

Parlamentolar konseyi toplandı

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

Stresa konferansında...

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

Stresa konferansında...

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

Stresa konferansında...

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

Stresa konferansında...

İttifaqın, İtalya ve Fransa arasında birleşme kararı.

Stresa konferansında...

16 Nisan 1935

“Biz Türkiye’ye hayran olmağa geldik”

İBuğ tarafa birinci sahifede!

Taksim abidesine birer çelenk koymuşlardır.

Sitti Şaravinin nutku

Abidenin çelenk koyma merasimi esnasında Mısır murahhas heyeti başkanı Sitti Şaravi Paşa demiştir ki:

— Heyetimiz kendisini bütün dünyanın teveccüh ve hayranlığına mazhar kılan, hürriyet ve müsavat prensiplerinin galibiyetini temsil eden bu abide önünde, Mısır kadınları namına Türkiye Cumhuriyetini selâmlar!

Vatanın kurtuluşunda cins farkı gözetmeksizin Türk kadınlığına bahşettiği mevkiden dolayı duyduğu derin memnuniyeti Türkiye’nin kurtarıcısı Kamâl Atatürke izhar için bu fırsattan istifade eder. Cesaretle başladığı bu büyük işahatı tamamlaması için, uzun ömre mazhar olmasını Allâhtan dua eder.»

EK 9

**İstanbul, 1935 Kongresi'nin Açılış Konuşması
(Hüda Şaravi'nin Kişisel Arşivinden)**

**Kaynak: Sharawi Lanfranchi, Sania. Casting Off the Veil: The Life of Huda Shaarawi,
Egypt's First Feminist, London: I.B.Tauris, 2014**

19 Nisan 1935

Kurakhevci
MEHMET EFENDİ MAHDUMLARI
En iyi kahveyi satıyorlar

Cumhuriyet

İSTANBUL - CACALIOĞLU
Cilt No: 26 Nisan 1935
Gazetemiz bugün **16** sahifedir

26 Nisan 1935

Genişletiliyor
Kırtlar da...
Kazanan beyefendi...
Gençimizi...
Resimimiz...
Dünya kadınları Ankara yolunda...
Tepebaşı'da İhsan Sait günü

Dünya kadınları Ankara yolunda...

Kadınlar kongresine iştirak eden dünya kadınları murahhaslarından 30 u dün, Atatürk tarafından kabul olunmak üzere Ankara'ya gitmişlerdir. Resimlerimiz (sağda) trende Leydi Astore bavulu verilirken, (solda) Belediye muavini Hâmid bir Mısır murahhasının sigarasını yakarken görülüyor.

Tepebaşı'da İhsan Sait günü
İhsan Sait'in doğumunun 100. yıldönümü nedeniyle Tepebaşı'da bugün İhsan Sait günü kutlandı. İhsan Sait'in doğumunun 100. yıldönümü nedeniyle Tepebaşı'da bugün İhsan Sait günü kutlandı. İhsan Sait'in doğumunun 100. yıldönümü nedeniyle Tepebaşı'da bugün İhsan Sait günü kutlandı.

Dünya kadınları Ankara yolunda...
Dünya kadınları Ankara'ya gitmek üzere yola çıktılar. Kadınlar kongresine iştirak eden dünya kadınları murahhaslarından 30 u dün, Atatürk tarafından kabul olunmak üzere Ankara'ya gitmişlerdir.

EK 12

الفصل الرابع والأربعون

وإن النساء المجتمعات في المؤتمر يحتجن على جميع أنواع التجاهل والمظالم وعدم المساواة المرتكبة بحق الجنس الإفريقي في العالم كله، وكذلك على طريقة أخذ الثأر باليد الهمجية.

قلب الإسلام

وقد طلبت السيدة أستاذ فهمي ويصا أن يعقد المؤتمر القادم في مصر؛ لأنها قلب الإسلام، كذلك فقد عبر المؤتمر عن تقديره لجهود الوفد النسائي المصري بانتخابي نائبة لرئيسة الاتحاد النسائي الدولي بأغلبية ١٤٨ صوتاً من بين ١٦٦ صوتاً، وكنت أول شرقية تنال هذا اللقب الدولي المشرف.

مقابلة أتاتورك

وبعد انتهاء مؤتمر إسطنبول، وصلتنا دعوة لحضور الاحتفال الذي أقامه مصطفى كمال أتاتورك محرر تركيا الحديثة، وكنا قد فرغنا من مشاهدة بعض منشآت أنقرة ومدرسة عصمت أبنونو للبنات وبعض المنشآت المهنية.

وفي الصالون المجاور لمكتبه وقفت المندوبات الدعوات على شكل نصف دائرة، وبعد لحظات قليلة فتح الباب، ودخل أتاتورك تحيطه هالة من الجلال والعظمة. وصادنا شعور الهيبة والإجلال؛ لدرجة أن مسز كوريت اشبي رئيسة الاتحاد النسائي الدولي كان يبدو عليها الوجع والتأثر، وهي تلقي كلمتها نيابة عن أعضاء المؤتمر.

ورد أتاتورك بالتركية، فشكر لها وللسيدات وحيا جهودهن في خدمة بلادهن. بدئاً في تقديم رئيسة وفد كل دولة، وعندما جاء دوري تحدثت إليه مباشرة من غير ترجمان، وكان المنظر فريداً أن تقف سيدة شرقية مسلمة وكيلة عن الهيئة النسائية الدولية، وتلقي كلمة باللغة التركية تعبر فيها عن شكر وإعجاب سيدات مصر بحركة التحرير التي قادها في تركيا، وقلت: إن هذا المثل الأعلى من تركيا الشقيقة الكبرى للبلاد الإسلامية شجع كل بلاد الشرق على محاولة التحرر والمطالبة بحقوق المرأة، وقلت إذا كان الأتراك قد اعتبروك (أتاتورك) فأنا أقول: إن هذا لا يكفي، بل أنت بالنسبة لنا «أنا الشرق». فتأثر كثيراً بهذا الكلام الذي انفرقت به، ولم يصدر معناه عن أي رئيسة وفد، وشكرني كثيراً في تأثر بالغ، ثم رجوت في إهدائنا صورة لفخامته؛ لنشرها في مجلة «الاجبيسيان».

28 Nisan 1935

Mısır kadınları ve Atatürk

“Siz Büyük Şefinize Atatürk diyorsunuz. Biz onu Ataşark diye anarız!”,

Dünya kadınları Ulu Halâskâra derin hayranlıklarını heyecanla ifade ediyorlar!

Ankara'ya Atatürkü ziyaret eden

Atıfhan Kadınlar Birliği kongresi murahhaslarından mürekkep 30 kişilik heyet dün sabah Haydarpaşaya gelmiştir. Murahhaslarla trende konuşmak için Pendide giden bir muharririmiz yolda murahhas heyetleri başkanlarıyla konuşmuyor.

Ladey Asthorun sözleri

← Türkiye'ye gelirken Ankara'ya da görebileceğimi zannetmiyordum. Bu itibarla Ankara yolculuğu benim hakiki bir sürpriz oldu. Ben uzun söz söylemesini sevmem. Düşündüklerimi kısaca ve açıkça söylerim. Ankara'yı çok beğendim ve on yıl gibi kısa bir müddet zarfında vücutte getirilen eserleri takdire şayan buldum.

Beni en ziyade alâkadar eden mesele Türkiye Cumhuriyeti tarafından gençliğe verilen ehemmiyettir. Oğustün mabedile, tarihi kaleile geçmişi temsil eden eski Ankaranın yanbaşında genç ve tamamen modern bir şehir belirdiği gibi, dünkü neslin yanbaşında da tamamen modern yeni bir gençlik yetiş-tirilmektedir. Eskiyi yeniletmek çok zor ve faydasız olduğu için Türkiye Cumhuriyeti eskileri kendi hallerinde bırakarak bütün kuvvetini yenilere sarfediyor. Ankarada gördüğümüz asri mektepler, liseler, enstitüler hep bunu is-

Şittî Şaravinin kongre kürsüsündü alınmış bir resmî pat ediyorlar. İşte beni en ziyade alâ-kadar eden nokta içtimai sahada ta-hakkuk ettirilen bu büyük inkılabdır.

Cumhur Başkanı Atatürke gelince: Fotoğraflarına bakarak sert bakışlı bir şahsiyet karşısında bulunacağımı zannemiştim. Halbuki gördüğüm fotoğraflar gibi zannımın da beni aldattığını gördüm... Atatürk bilâküs şevvüli.

[Arkas altınca sahifede]

EK 14

— 6 —

plémiers ansés, c'est elle qui dirige sa ferme. La vie des beaux champs qu'il a défrichés est en ce moment plus prospère en faveur de la Malheureuse de rétro. In plus, elle mesure son activité constante dans les affaires de village et de ses voisins que se délectent en bascué plus.

— 7 —

Tandis que beaucoup de pays d'Occident au titre de la civilisation, n'ont pas encore recueilli la femme la plénière de ses droits, la femme turque n'a l'air, devant elle, tous les éléments de l'activité nationale. Docteur, avocat, juge, député, elle occupe sa place, au sein du gouvernement, les postes administratifs les plus élevés.

Il est peu, jusqu'à l'indépendance, généralement interdite aux plénières féminines, qui n'a été vu en Turquie, s'élever une femme de courage - l'actrice habile, Sâ adigüzel de Kemal Atatürk.

C'est chose touchante et comble significatif, le Père des Turcs, qui a fait dire, dans son testament, de voir sa femme, la Nation, estimant qu'il n'avait rien que son dépositaire dévoué - a été de son vivant, à donner une preuve de sa particulière bienveillance envers les femmes en adjoignant plusieurs jeunes filles, les institutions de son vivant gouvernement.

Cette sollicitude, toute spéciale envers la jeunesse féminine, le Président de la République Turque se l'a pas seulement étriqué à son caractère.

Respect en pays lointains à elle qu'il, en Egypte, a été spécialement pour l'émigration féminine et consacré à cette œuvre le meilleur de ses forces et de ses moyens (je parle de autre

— 8 —

leur confidente indirecte d'Égypte à la Chambre, Kemal Atatürk leur répondit par cette phrase toute de confiance et d'encouragement : « Il est bien de dire que la femme turque saura faire bien avec ses voisins et remplir ses obligations que sa patrie lui a imposées... »

C'est le même esprit d'appréciation qui a poussé l'actrice ayant été le moment de l'indépendance à signer, de signature sur le acte de la nation, une lettre personnelle de félicitation, comme un des facteurs de la victoire.

Chaque fois qu'il a rencontré le maître, Atatürk n'a pas hésité à lui rendre hommage.

Un récit sur lui une anecdote qui n'a d'autant plus vivement intéressé, lorsque l'on a raconté de son entrée à Jérusalem, lors de son voyage en Chef sans précédent.

— 9 —

Les hommes politiques de tous les pays, pourvu toutes les remarquables qualités militaires et politiques dont il a fait preuve comme général et Chef d'État durant les 25 années où il a régné sur ce grand, l'Empire de la Turquie.

Les femmes, et plus particulièrement, celles d'Orient, lui ont apporté un respectueux et sincère, en l'honneur de son courage et de son bon vouloir les mêmes droits qu'aux hommes, rendit un sentiment de justice à la femme en général.

— 10 —

Un jour, passant en auto dans un village d'Anatolie, le Président de la République vit un homme au creux de la route une jeune personne.

Étonné, Atatürk, lui arrêta sa voiture. La première autre personne la porte de l'auto et le père de lui faire l'honneur de descendre pendant que elle une tasse de café.

Après tout de dire et de rendre cordialement le Président de son voyage en Chef sans précédent.

— 2 —

Le grand libérateur de la femme turque: **Kemal Atatürk**

Atatürk ! père des Turcs... Cette appellation que l'Assemblée Nationale d'Ankara avait décernée au Suvorov de la Turquie, en témoignage de reconnaissance, a pris une profonde signification lors des funérailles grandioses et émouvantes que tout un peuple en larmes fit au grand chef aimé.

Ceux qui ont assisté aux imposantes obsèques qui lui furent prêtées et à l'explosion de la douleur populaire qui se manifesta spontanément dans toutes les classes de la Nation, purent constater que chaque homme, ce jour-là, pleurait comme s'il avait véritablement perdu son père, celui auquel il devait l'existence libre, digne, indépendante, dans une patrie devenue forte, respectée et prospère.

À côté de la douleur sombre, mais contenue des hommes, celle des femmes, déchirante, fit particulièrement impression.

C'est que pour elles, le Président ne représentait pas seulement le père aimant qui prônait avec sollicitude aux destinées du pays et veilla à son bonheur — après l'avoir affranchi du joug et des influences étrangères — mais il était aussi leur libérateur instantané.

Sincère partisan de l'égalité des sexes, parce qu'il voyait dans

— 3 —

ré le courage d'opérer une révolution, sans précédent dans les annales du monde oriental.

Grâce à lui, une même génération a vu la femme turque évoluer des grilles du harem à la tribune du parlement — proclamant, avec fierté et reconnaissance, la présidente de l'Association féminine turque, au Congrès d'Istanbul en 1935.

Et, en effet, il a fait son immense prestige, son pouvoir magnétique sur les foules qu'il avait subjuguées par sa lumineuse intelligence et son énergie de fer pour opérer pareil miracle.

L'honneur du pays, c'était faire œuvre de patriote et le brillant capitaine ne pouvait qu'être enflammé pour ses victoires qui lui valurent le titre de Ghazi.

Mais délivrer la femme des entraves séculaires qui la maintenaient à l'écart de la vie publique et inscrire son total affranchissement en tête du programme des réformes de la Jeune République, voilà une audace qui pouvait sembler une dangereuse hérésie, heurtant les préjugés de la plupart des Orientaux, peu préparés à semblable évolution.

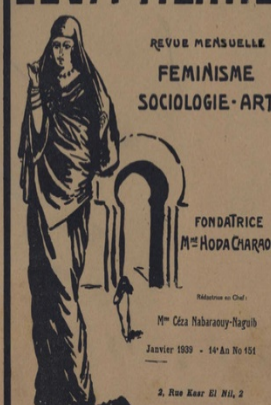
Pendant, en cela, comme pour toutes les autres audacieuses réformes (port du chapeau, adoption des caractères latins, du Code Civil Suisse), Atatürk fut toujours un courageux novateur.

L'EGYPTIENNE

REVUE MENSUELLE

FEMINISME

SOCIOLOGIE - ART

FONDATRICE

Mme HODA CHARAOUI

Médecine en Chef.

N^{me} Ciza Niharany-Nagub

Janvier 1939 - 14e An No 151

2, Rue Maar El Nil, 2

Kaynak: L'Egyptienne Ocak 1939.

DIĞER EKLER

Bir Liraya
Altı aylık abone ücreti
BİR LİRADIR
Bu müddet içinde temin edilen
tüm **KİTAPLARI**
okuyabilirsiniz.
Aylık ücreti No. 15
YENİ KİTAPCI

Cumhuriyet

İSTANBUL - CAĞALOĞLU
Cumaesi 13 Nisan 1935
Onbirinci sene No. 3917
Telif ve nakliyat hakları: Cumhuriyet Matbaası - Posta bakanlığı: İstanbul No. 540
Yazma: İstanbul No. 441, 2206, Tünel No. 2438, Şişli ve Mustafa Kemal Mahallesi ve Karşıyaka No. 2439 - 2420.

13 Nisan 1935

Stresada bugünkü vaziyet şu: Avrupanın akıbeti meçhul!

Ferihet iyi
Ne oldu?

Ferihet iyi ne oldu? Bu soruların cevabı için, Avrupa'nın akıbeti meçhul. Stresada bugünkü vaziyet şu: Avrupanın akıbeti meçhul! Konferanstan hiçbir tımit kalmadı, Almanlar Şark meselesini kabul edecek.

İngiltere; Almanyayı Cen birlik çalışmalarına getirm

Konferanstan hiçbir tımit kalmadı, Almanlar Şark meselesini kabul edecek.

Avrupa'nın akıbeti meçhul. Konferanstan hiçbir tımit kalmadı, Almanlar Şark meselesini kabul edecek.

Kadın misafirlerimiz

"Kadının kurtuluşunu Atatürke borçluyuz,"

Dün Mısır, Hind, Amerika ve Avustralya murahas heyetleri şehrimize geldiler

Kadınlarımızın kurtuluşu için Atatürk'e borçluyuz. Dün Mısır, Hind, Amerika ve Avustralya murahas heyetleri şehrimize geldiler.

"Kadının kurtuluşunu Atatürke borçluyuz,"

Dün Mısır, Hind, Amerika ve Avustralya murahas heyetleri şehrimize geldiler

Das Bukonamizze Belgradski Lesssion Prens Pol dün T. Rüstü Arasla bir saat görüştü

Das Bukonamizze Belgradski Lesssion Prens Pol dün T. Rüstü Arasla bir saat görüştü.

Kadın misafirlerimiz

"Kadının kurtuluşunu Atatürke borçluyuz,"

Dün Mısır, Hind, Amerika ve Avustralya murahas heyetleri şehrimize geldiler

Uzakşarkta uyanış!

Çin ulusu Atatürkün çizdiği yolda yürüneğe azmetmiştir!

Uzakşarkta uyanış! Çin ulusu Atatürkün çizdiği yolda yürüneğe azmetmiştir!

Rus sen atkırıkları

Rus sen atkırıkları. Başın gelere Ankaraya gidecekler.

Rus sen atkırıkları. Başın gelere Ankaraya gidecekler. Başın gelere Ankaraya gidecekler.

Hayat Ansiklopedisi **78** inci cüzü çıktı

Cumhuriyet

Gazetemiz bugün **12** sahifedir

20 Nisan 1935

İstanbul - CAGALOĞLU

Çarşamba 20 Nisan 1935

Chirincine sene No 3924

Telgraf ve telefon adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta kutusu İstanbul No, 34

Yerleşim yeri: İstanbul - Telgraf adresi: 2000 - Telefon adresi: 2000 - 2000

Yerleşim yeri: İstanbul - Telgraf adresi: 2000 - Telefon adresi: 2000 - 2000

Bütün ve bu fotoğrafların haklarını koruyan ve yayımlanmasını istemeyenler için yazılan bir not.

Kadınlar Kongresinde ikinci gün

Arastırıldı Kadınlar Birliği Kongresi dolayısıyla KADINI

İstanbul kadını, bu gün ikinci gününü geçirdi. Kadınlar Birliği Kongresi dolayısıyla KADINI...

İstanbul kadını, bu gün ikinci gününü geçirdi. Kadınlar Birliği Kongresi dolayısıyla KADINI...

Şaravinin nutku

Bundan sonra alkışlar arasında kürsiye çıkan Mısır heyeti başkanı Sitti Şaravi evvelâ türkçe olarak ve «sevgili bayanlar, muhterem bay-lar» la başlayan kısa bir nutuk söy-lerek yabancı dille geleceği nutuk-tan evvel sevdiği ve konuştuğu yeni Türk dilile teşekkürlerini bildirmek istediğini anlattı.

Şark ve garb kadınlarının teşriki mesaisinden bahseden fransızca nut-kunda da şöyle dedi:

«— İstanbul Asya ile Avrupayı bir-leştiren bir şehirdir. Bu itibarla şarkla garbin beraber çalışması işinin canlı bir timsalidir... Şimdiye kadar birçok eskimiş akideler yüzünden beraber çalışamadık. Fakat şimdiye kadar kal-dırması imkânsız görülen bu en-geller Kamâl Atatürkün dâhi elile ortadan yok edildi. O büyük adamın dediği gibi «harbin sebeplerini orta-dan kaldırırsınız, harbin yaraları ka-panacaktır.»

Sitti Şaravi şark ve garb kadınları arasında irtibatı muhafaza etmek şe-refini iftiharla Türk hemşirelerine bı-ranımını söyleyerek bir alkış sağnağı içinde kürsüden indi.

Dün Şark ve Garb kadınlarının aynı prensipler etrafında birleşmelerine dair bir karar kabul edildi

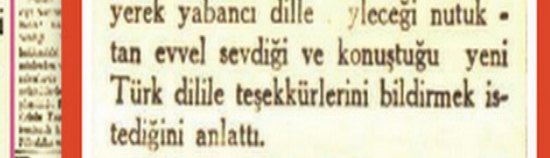
Hayatın bir nutuk söyleyen Şaravinin evvelâ türkçe olarak ve «sevgili bayanlar, muhterem bay-lar» la başlayan kısa bir nutuk söy-lerek yabancı dille geleceği nutuk-tan evvel sevdiği ve konuştuğu yeni Türk dilile teşekkürlerini bildirmek istediğini anlattı.

Selânik divanharbi 7 zabiti mahkûm etti

Şerhî yasa, tazir ve tedbirle mahkûm edildi. Selânik divanharbi 7 zabiti mahkûm etti.

Yeni Bulgary kabinesi kuruldu

M. Taşın raporunu okudu. Yeni Bulgary kabinesi kuruldu.

Yeni Bulgary kabinesi üyeleri. Soldan sağa: M. Taşın, M. Şerif, M. Şerif, M. Şerif, M. Şerif, M. Şerif, M. Şerif.

Yeni Bulgary kabinesi kuruldu. M. Taşın raporunu okudu. Yeni Bulgary kabinesi kuruldu.

Yeni Bulgary kabinesi kuruldu. M. Taşın raporunu okudu. Yeni Bulgary kabinesi kuruldu.

Yeni Bulgary kabinesi kuruldu. M. Taşın raporunu okudu. Yeni Bulgary kabinesi kuruldu.

Yeni Bulgary kabinesi kuruldu. M. Taşın raporunu okudu. Yeni Bulgary kabinesi kuruldu.

Yeni Bulgary kabinesi kuruldu. M. Taşın raporunu okudu. Yeni Bulgary kabinesi kuruldu.

27 Nisan 1935 CUMARTESİ

9.5.1935 ANKARA C.H.P. BÜYÜK KURULTAYI

ON ALTINCI YIL No: 4317 Adımız, anılmızdır. Her yerde 5 kuruş

ULUS

4

Atatürk

Kadınlar kurultayı saltukuriyle ekonomi konseyi üyelerini kabul ettiler

Arsulusal Kadınlar kurultayı delegeleri ve Balkan Ekonomi konseyi delegeleri dün saat 16.30 da Cumur Başkanı Atatürk tarafından kabul edilmişler ve Çankaya'da verilmekte olan çayda bulunmuşlardır.

Kadınlar kurultayı üyeleri, türk kadınına verilen haklardan dolayı dünya kadınılığı adına minnetlerini Cumur Başkanımıza sunmuşlardır.

Dua Ankara mekteplerinin imansatik şerhi Atatürk tebliği anıtlarında yapıldı. Başbakanımızla birçok ileri gelenler ve çocuk ana ve babaları vardı. Başbakanımız gençlerle birlikte ulusal bir resmi konuşmuş. Şerhi'nin talimatı atınca sayılıdır.

Yunan kiralaları çalışıyorlar mı?

Atina, 26 (A.A.) — Atina ajanı bildiriyor:

Yunanlı kiral taraftarlarının Paris'teki toplantıları hakkında yabancı ülkelerde yayılan haberlere karşılık olmak üzere Başbakan muavini general Kondilis Başbakan B. Çaldırala görüşüştükten sonra aşağıdaki diyeti vermiştir:

— Bilindiği gibi Cumhuriyet rejimi 25 mart 1924 tarihindenberi Yunanistanda hüküm sürmekte ve bu rejimi bütün siyasi partiler kabul ve teslim etmektedir.

(Sana 5. inci sayıdadır)

İngilterede alman korkusu

London, 26 (A.A.) — Deyli Telgraf gazetesi Almanyanın yeniden silahlanması sorunu üzerinde heyecanlı haberler vermektedir. Gazete, Almanyanın, İngilterenin kendini korumak için elinde bulunan hava kuvvetlerinin iki katına sahip olduğunu ve alman uçkularının hücum uçkuları olduğunu söylemektedir.

Gazete diyor ki: "İngiltere'nin başka bir devletin yardımı olmadan, kendi araçlarıyla kendini koruyabileceği şüphelidir. Toprağına

(Sana 5. inci sayıdadır)

Tuna paktı için Almanyanın beş sorusu

İtalya'nın cevapları

Roma, 26 (A.A.) — Tuna konferansı hakkında Almanyaya aşağıdaki beş soruyu sormuştur.

1. — Niçin Avusturyanın konjesu olan İsviçre ve orta Avrupa'da Fransa kadar asıgırlı olan İngiltere protokolda anılmamıştır? İtalya şu cevabı vermiştir: İsviçre bitaraf bir ülke olduğundan

(Sana 5. inci sayıdadır)

Arsulusal Kadınlar Kurultayı üyeleri dün gelip akşam gittiler

Üyeler Çankayada verilen çayda bulundular

Sayın bayan Benli Nevzat İştar, durakta bayan Kerbet Aghı ile konuşuyor.

Arsulusal kadınlar kurultayı adına kırk kişilik bir saltukuri dün sabahki ekspresle şehrimize gelmiş ve durakta kadın sayıtlarımızla belediye başkanı muavini ve Dış Bakanlığı protokol işyarlari tarafından karşılanılmışlardır.

Salkur üyeleri, şehrin görülmeye değerleriyle İsmet İnönü Enstitüsünü, Halkevini ve Tarım Enstitüsünü gezmişlerdir.

Dış Bakanı vekili B. Şükri Kaya öğle üstü salkur üyeleri adına

Marmara kökünde bir öğle ziyafeti vermiştir.

Üyeler dün akşamki 20.10 treniyle İstanbul'a gitmişlerdir.

Ekonomi konseyi üyeleri gittiler

Balkan antantı ekonomi konseyi delegeleri, dün ekspresle hareket etmişler ve durakta konsey başkanı B. Hasan Saka ve türk delegelerile dış bakanlığı adına selâmlanmışlardır.

27 Nisan 1935

Cumhuriyet

29 Mayıs 1935

Onbirinci yıl sayı: 3963 İSTANBUL - CAĞALOĞLU Çarşamba 29 Mayıs 1935
Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul. Posta kutusu: İstanbul No. 246
Telefon: Başmüdürlük ve edit: 2286. Türliz harçları: 24000. İktisat ve matbaa kamalı Matbaacılık ve Neşriyat Şirketi: 24200 - 24300.

Çocukların Ezipten Kurtulması İçin

Türklerle Süngü Süngüye
Kuvveti zayıf olan yarı yarıya kadar olan...
Bu çocukların ezipten kurtulması için...
Bu çocukların ezipten kurtulması için...
Bu çocukların ezipten kurtulması için...

Sitti Şaravinin Mısır gazetelerine beyanatı

«Atatürke dedim ki: - Türkler size Atatürk diyorlar; bense Atatürk, yani Şarkın babası demek istiyorum!»
İstanbul'da bulunan emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî, bu beyanatını...
«Atatürke dedim ki: - Türkler size Atatürk diyorlar; bense Atatürk, yani Şarkın babası demek istiyorum!»

Siti Huda Şaravi

DIŞARIDA TÜRKİYE

Sitti Şaravinin Mısır gazetelerine beyanatı
«Atatürke dedim ki: - Türkler size Atatürk diyorlar; bense Atatürk, yani Şarkın babası demek istiyorum!»
İstanbul'da bulunan emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî, bu beyanatını...
«Atatürke dedim ki: - Türkler size Atatürk diyorlar; bense Atatürk, yani Şarkın babası demek istiyorum!»

Kurucular

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Yakacak İhtiyaç

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

İstanbul'da bulunan emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Siti Huda Şaravi

TAKSİM

BAĞCI İZANNA KİŞİ
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Bahçe Kısmı

**«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»**

Viyana'da toprak alından çıkan taş güller

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Viyana'da toprak alından çıkan taş güller

Kıbrıs Kısmı

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Bir Kadının Haysiyeti

MÖSYÖ BEBE
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

KATIL GOLGE

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Bunun üzerine Atatürk Hazretleri

«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...
«Eğer bu kadim emsalül kadim Sitti Hüdâ Şaravî...»

Beyoğlu 12 İstanbul (3.7.1935) - Kuesnacht 8 Zürih (6.7.1935)
Serinin 100+100 kuruş değerindeki pulu kullanılmıştır.
İsviçre'ye ekspres taahhütlü mektup ücreti 100 kuruştur.

Kaynak: "Türk Filateli Akademisi: Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi – 18.04.1935" Raporu

**Mısır Heyeti, 1935 İstanbul Kongresi'nde Boğaz Turunda
(Hüda Şaravi'nin Kişisel Arşivi)**

**Kaynak: Sharawi Lanfranchi, Sania. Casting Off the Veil: The Life of Huda Shaarawi,
Egypt's First Feminist, London: I.B.Tauris, 2014**

GHAZI MOUSTAFA KEMAL

A l'occasion du droit de vote et d'éligibilité accordé aux femmes turques par l'Assemblée Nationale d'Angora, nous publions la photo du Ghazi Moustafa Kemal, inspirateur de toutes les réformes de la Turquie Nouvelle.

Kaynak: L' Egyptienne Aralık 1934